

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Narva kolledž

Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Kati Juhkov ja Laura Jõesaar

**JÕHVI LASTEAEDADE JA ALUTAGUSE VALLA
LASTEAIASÕPETAJATE KOGEMUSED TUGIISIKU
ROLLIST KAASAVAS HARIDUSES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Viivika Roostar

Narva 2026

KINNITUS

Oleme koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Kati Juhkov

Laura Jõesaar

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Kati Juhkov ja Laura Jõesaar,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

“Jõhvi lasteaedade ja Alutaguse Valla lasteaiaõpetajate kogemused tugiisiku rollist kaasavas hariduses”, mille juhendaja on Viivika Roostar, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kati Juhkov ja Laura Jõesaar

11.05.2026

RESÜMEE

Kindergarten Teachers Experiences of the Role of Support Persons in Inclusive Education in Jõhvi and Alutaguse Municipality

Inclusive education has become an important principle in early childhood education, aiming to ensure equal opportunities for all children, including those with special educational needs. This creates a need to better understand the role and effectiveness of support persons in kindergarten settings. The research problem of this thesis focuses on how clearly the role of support persons is defined and how effectively they contribute to the implementation of inclusive education in kindergartens. The aim of this bachelor's thesis was to examine the experiences of kindergarten teachers and support persons regarding the role of a support person in the implementation of inclusive education in Alutaguse and Jõhvi municipalities.

The theoretical part of the study provides an overview of inclusive education, the role of support services, and the importance of cooperation between professionals. The empirical study was based on a qualitative research approach, and data were collected through interviews with kindergarten teachers and support persons.

The results indicated that support persons are essential in supporting children with special educational needs by facilitating participation in daily activities, promoting adaptation to the group environment, and providing individualised guidance. Their presence enhances children's self-confidence, social skills, and engagement in group activities, while also improving group functioning and reducing teachers' workload.

Effective collaboration between teachers and support persons emerged as a key factor in ensuring high-quality support. This cooperation is based on clear role distribution, open communication, and mutual trust. However, challenges such as unclear responsibilities and time constraints were identified. The study concludes that the effectiveness of the support person depends on clearly defined responsibilities, strong collaboration, and opportunities for continuous professional development.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	7
1. TUGIISIKU ROLL JA TÄHTSUS ERIVAJADUSTEGA LASTE TOETAMISEL KAASAVAS HARIDUSSÜSTEEMIS.....	9
1.1 Kaasava hariduse kontekst	9
1.2 Kaasava hariduse rakendamise tasandid alushariduses.....	10
1.3 Koostöö lapsevanematega kaasavas hariduses.....	12
1.4 Erivajadusega laps haridussüsteemis	13
1.5 Tugiisiku roll haridussüsteemis.....	14
1.6 Tugiisiku roll lapse arengu toetamisel	16
1.7 Tugiisik meeskonna liikmena.....	19
1.8 Tugiisiku töö väljakutsed ja arendusvajadused.....	20
2. LÕPUTÖÖ METOODIKA	22
2.1 Lõputöö eesmärk ja peamised uurimisküsimused.....	22
2.2 Uurimismeetodi valik ja kirjeldus	22
2.3 Uurimisprotseduuri kirjeldus.....	23
2.4 Andmeanalüüsi meetod	24
2.5 Uurimistöö valimi valik ja kirjeldus.....	25
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	27
3.1 Lasteaiaõpetajate ettekujutus tugiisiku rollist ja ootused tugiisikule	27
3.2 Tugiisiku olemasolu tähtsus lapse arengule ja rühma toimimisele	34
3.3 Lasteaiaõpetajate kogemused koostöös tugiisikutega	36
3.4 Tugiisiku roll lasteaias	38
3.5 Tugiisiku toetus lapse arengule ja rühma toimimisele	38
3.6 Koostöö õpetajate ja tugiisikute vahel	39
3.7 Tugiisikute ettevalmistus ja professionaalne areng.....	39
ARUTELU	42
KOKKUVÕTE.....	46
KASUTATUD KIRJANDUS	48

LISAD	52
Lisa 1. Küsitlus õpetajatele: tugiisiku roll kaasavas hariduses Alutaguse Valla ning Jõhvi Lasteaedades	52
Lisa 2. Intervjuu tugiisikutele: Tugiisiku roll kaasavas hariduses Alutaguse Valla ning Jõhvi Lasteaedades	60
Lisa 3. Intervjuu tugiisikuga.....	62

SISSEJUHATUS

Eesti haridussüsteemis on toimunud oluline muutus, mille keskseks märksõnaks on kaasav haridus. Selle põhimõtte kohaselt peavad kõik lapsed, sõltumata nende arengulistest, keelelistest, sotsiaalsetest või tervisega seotud eripäradest, saama õppida ja areneda üheskoos eakaaslastega tavapärase õpikeskkonnas (UNESCO, 1994; Haridus- ja Teadusministeerium, 2020). Eriti oluline on kaasamise põhimõtete rakendamine alushariduses, kuna varane lapsepõlv on arenguliselt oluline aeg, mil luuakse alus edasistele õpioskustele ja sotsiaalsetele suhetele (Vygotsky, 1978; Bronfenbrenner, 1979).

Kaasava hariduse rakendamisel on aina rohkem vaja erivajadustega laste toetamiseks kaasata tugiisikuid. Kuigi tugiisikute kasutamine Eesti lasteaedades on muutumas üha tavapärasemaks, on nende roll ja mõju praktikas endiselt ebaühtlaselt mõtestatud. Töökorraldus, koostöö õpetajatega, koolitusvõimalused ja arusaamad tugiisiku pädevusest võivad varieeruda sõltuvalt piirkonnast ja asutusest (Kikas & Tulviste, 2021).

Kaasava hariduse rakendamine eeldab õpetajatelt teadlikke valikuid ning pidevat refleksiooni oma töö üle. Kuigi kaasamine on hariduspoliitikas selgelt väärtustatud põhimõtte, võib selle praktiline elluviimine õpetajate igapäevatoos erineda nii arusaamade kui ka rakendatavate meetodite poolest. Eriti oluline on uurida seda teemavaldkonda konkreetse kohaliku omavalitsuse tasandil, et mõista, kuidas kaasava hariduse põhimõtted rakenduvad reaalses lasteaiapraktikas.

Õpetajate hoiakud, professionaalne ettevalmistus ja tugisüsteemide olemasolu mõjutavad otseselt seda, kuidas nad mõtestavad oma rolli ning milliseid strateegiaid laste toetamiseks kasutavad. Õpetajad väljendavad erinevaid seisukohti: mõne jaoks ei erine nende tegevus tavapärasest õpetamisest, kuid teised rõhutavad konkreetseid viise õpilaste toetamiseks. Samuti ilmneb, et lastel on tihti vaja eraldamist rahulikuma keskkonna tagamiseks, mis võib mõjuda nende sotsiaalsele integratsioonile. Nutbrown & Clough väidavad, et õpetajate professionaalne areng on edukaks kaasamiseks võtmetegur. Uuringus toovad lasteaiatõpetajad välja, et supervisioon on nende töö jaoks oluline (Nutbrown & Clough 2004).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida tugiisiku rolli ja mõju Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades õpetajate kogemuste põhjal, et paremini mõista tugiisikute kaasamise toimivust, väljakutseid ja positiivseid aspekte õpetajate töö kontekstis.

Töö annab väärtuslikku sisendit nii hariduskorraldajatele kui ka lasteasutustele, kes soovivad toetada kaasava hariduse tõhusamat rakendamist. Lisaks keskendusime sellele, kuidas lasteaiaõpetajad ja tugiisikud tajuvad ning mõtestavad tugiisiku rolli igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses.

Uurimistööks püstitati kolm uurimisküsimust, kus sooviti teada saada, milline on lasteaiaõpetajate ettekujutus tugiisiku rollist ja ootused tugiisikule lasteaia igapäevastes õppe- ja kasvatustegevustes? Kuidas toetab tugiisiku olemasolu laste arengut ja rühma toimimist tugiisikute vaatenurgast? Millised on lasteaiaõpetajate kogemused koostööst tugiisikutega Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades?

1. TUGIISIKU ROLL JA TÄHTSUS ERIVAJADUSTEGA LASTE TOETAMISEL KAASAVAS HARIDUSSÜSTEEMIS

1.1 Kaasava hariduse kontekst

Kaasav haridus on hariduslik lähenemine, mille eesmärk on tagada, et kõik õppijad saaksid osaleda haridusprotsessis sõltumata oma individuaalsetest eripäradest, vajadustest või sotsiaalsest taustast.

Kaasava hariduse põhimõtted toetuvad John Dewey demokraatliku hariduse ideele ning Bronfenbrenneri ökosüsteemsele teooriale, mille kohaselt lapse arengut mõjutavad kõik teda ümbritsevad süsteemid, sealhulgas perekond, haridusasutus, kogukond ja ühiskond laiemalt (Bronfenbrenner, 1979). Sellest vaatenurgast ei ole lapse areng ainult individuaalne protsess, vaid kujuneb pidevas vastastikuses suhtluses keskkonnaga. Seetõttu on oluline, et hariduskeskkond oleks toetav, turvaline ning arvestaks lapse individuaalsete vajadustega.

Kaasava hariduse sisuline ja tulemuslik rakendamine on kujunenud oluliseks väljakutseks nii rahvusvahelisel tasandil kui ka Eestis. Ühelt poolt rõhutatakse vajadust tagada kõigile õppijatele võrdne juurdepääs haridusele, teiselt poolt keskendutakse ühiskonna suuremale sotsiaalsele kaasatusele ja sidususele. Seetõttu on oluline, et kaasava hariduse arendamisel ning haridusasutuste praktikas oleks ühtne ja selge arusaam sellest, mida kaasav haridus ja hariduse korraldus tegelikult tähendavad (Nelis & Kivirand, 2024, lk 17).

Käesoleva bakalaureusetöö kontekstis on oluline rõhutada, et kaasav haridus ei ole pelgalt hariduspoliitiline eesmärk, vaid igapäevane praktika, mis nõuab haridusasutustelt teadlikku ja järjepidevat tegutsemist. Kaasava hariduse rakendamine eeldab, et õpetajad ja tugipersonal mõistavad kaasamise sisulist tähendust ning on valmis kohandama nii õppekorraldust, metoodikat kui ka suhtlusviise vastavalt laste vajadustele. Seega ei saa kaasavat haridust käsitleda ainult struktuurse reformina, vaid eelkõige kultuurilise muutusena haridusasutustes. Kaasava hariduse rakendamine tähendab haridusasutuse jaoks sageli olulisi muutusi nii töökorralduses kui ka töötajate rollides. Õpetaja ei ole enam ainult teadmiste edastaja, vaid ka õpikeskkonna kujundaja, suhtleja ning meeskonnaliige, kes teeb koostööd erinevate tugispetsialistidega. See eeldab valmisolekut pidevaks eneserefleksiooniks, uute oskuste omandamiseks ning paindlikkust erinevate laste vajadustega arvestamisel. Kaasav haridus seab õpetajatele suurema vastutuse, kuid samal ajal pakub võimalust näha laste arengut laiemas ja terviklikumas perspektiivis ning toetada

iga last tema individuaalsest arengutasemest lähtudes (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja Koolitaja OÜ, 2022).

Tugiisik on oluline osa kaasava hariduse rakendamisest, mille eesmärk on luua õppimisvõimalused kõigile lastele, sõltumata nende vajadustest või võimetest (UNESCO, 2009). Eesti haridussüsteemi arengud viimastel aastatel on rõhutanud vajadust tugispetsialistide ja tugiisikute järele, et toetada mitmekesistuvat õppijaskonda (Haridus- ja Teadusministeerium veebileht).

1.2 Kaasava hariduse rakendamise tasandid alushariduses

Eesti haridussüsteemis rakendatakse kaasava hariduse põhimõtteid, mille keskmes on lapse õigus arengule, heaolule ja võrdsale kohtlemisele. Lapse õigused turvalisele ning tema vajadustele vastavale arengukeskkonnale on sätestatud Lastekaitseaduses (2014/2025). Kaasav haridus lähtub inimõiguste põhimõtetest ning selle eesmärk on tagada kõikidele lastele juurdepääs kvaliteetsele haridusele, arvestades nende individuaalseid võimeid ja vajadusi (Nelis & Pedaste, 2020).

Kaasava hariduse rakendamisel on keskne roll erinevate osapoolte koostööl ning selgelt määratletud vastutusvaldkondadel. Eriti tähtsaks muutub see olukordades, kus rühmas töötab lisaks õpetajale ka tugiisik. Sarnasele probleemistikule on viidatud ka varasemas magistritöös, kus toodi esile, et õpetajate kogemused tugiisikutega on tihedalt seotud rollide ja vastutuse selgusega (Lindermann, 2025). Selge tööjaotus, vastastikune usaldus ja regulaarne suhtlus loovad eelduse, et lapsele pakutav tugi on järjepidev ja eesmärgipärane.

Kaasava hariduse rakendamine alushariduses toimub mitmel tasandil, mis on omavahel tihedalt seotud. Õppijakeskne tasand keskendub lapse individuaalsetele vajadustele, huvidele ja arengupotentsiaalile, mis määravad õppetegevuste korralduse (Kivirand, Šuman & Nelis, 2024). Õpetaja ja tugiisiku koostöö tasand hõlmab selget rollide ja vastutuse määratlust rühmas ning õpetajat abistavate töötajate teadlikku kaasamist igapäevategevustesse (Häidkind & Villems, 2014; Lindermann, 2025). Institutsionaalne tasand kirjeldab seadusandlust, kutsestandardeid ja lasteaia juhtimist, mis loovad raamid ja võimalused nii õpetajate kui ka tugiisikute professionaalseks arenguks ning kaasava hariduse järjepidevaks praktiseerimiseks (Alusharidusseadus; Kutsestandard. Lapsehoidja, tase 4, 2021).

Teoreetiliselt võib kaasava hariduse rakendamise tasandid koondada kolmeks omavahel põimuvaks tasemeks. Strateegiline ja õiguslik tase hõlmab seadusandlikku raamistikku ning kutse- ja pädevusstandardeid, mis määratlevad tugiisikute ja õpetajat abistavate töötajate rollid, vastutuse ning pädevusnõuded (kutseregistri veebileht). Institutsionaalne tase puudutab lasteaia ja rühma juhtimisstruktuuri, personali töökorraldust ning koostöömudeleid õpetaja, tugiisiku ja tugispetsialistide vahel (Lindermann, 2025; Silm et al., 2024). Õppeprotsessi tasand väljendub igapäevases pedagoogilises praktikas, kus tugiisikud ja teised abistavad töötajad toetavad laste kaasamist, osalemist ja arengut rühmategevustes (Häidkind & Villems, 2014; Kivirand jt, 2024).

Kutseregistris kirjeldatud „Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna spetsialist, tase 4“ standard toob esile tugiisiku ülesanded erivajadustega laste toetamisel ning koostöö haridusasutuse personaliga (kutseregistri veebileht). Varasemates uuringutes on rõhutatud, et õpetajate kogemused tugiisikutega sõltuvad suurel määral rollide ja vastutuse selgusest ning juhendamise olemasolust, mis kinnitab institutsionaalse ja õppeprotsessi tasandi omavahelist seotust (Lindermann, 2025).

Kaasava hariduse praktiline rakendamine väljendub ka lasteaia tugisüsteemis, kasutusele on võetud kolmeastmeline toe liigitus: üldine tugi, tõhustatud tugi ja eritugi. Üldine tugi on ennetav ja rühmapõhine meede, mida rakendatakse lapse arengu toetamiseks tavapärases õpikeskkonnas. Kui üldisest toest ei piisa, rakendatakse tõhustatud tuge, mis eeldab sihipärasemaid kohandusi ning vähemalt ühe tugispetsialisti kaasamist. Erituge rakendatakse juhul, kui laps vajab mitmekülgseid kohandusi mitmes arenguvaldkonnas ning mitme spetsialisti järjepidevat toetust. Selline kolmetasandiline ja astmeline lähenemine tagab, et lapsele pakutav abi on proportsionaalne tema vajadustega ning toetab tema arengut võimalikult sobivas ja kaasavas keskkonnas, sidudes strateegilised eesmärgid igapäevase pedagoogilise praktikaga (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht).

1.3 Koostöö lapsevanematega kaasavas hariduses

Ainscow, Booth ja Dyson (2006) rõhutavad, et kaasava hariduse edukus sõltub suurel määral sellest, kui võrd suudetakse luua avatud ja usalduslik koostöösuhe kodu ja haridusasutuse vahel. Kui lapsevanemad tunnevad, et neid kuulatakse ja nende arvamust arvestatakse, suureneb valmisolek teha koostööd ning toetada lapse arengut ka koduses keskkonnas. Vastupidisel juhul võib info liikumine katkeda ning lapse toetamine muutuda ebaühtlaseks ja juhuslikuks.

Tugiisiku roll koostöös lapsevanematega on eelkõige vahendav ja toetav. Tugiisik puutub lapsega kokku igapäevaselt ning omab seetõttu väärtuslikku infot lapse toimetuleku, käitumise ja arenguprotsesside kohta. Samas on lapsevanematel sageli parem ülevaade lapse vajadustest väljaspool lasteaeda. Koostöös saab neid vaatenurki ühendada ning kujundada lapsele terviklik tugi plaan, mis arvestab nii kodust kui ka haridusasutuse konteksti (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

Kikas ja Tulviste (2021) toovad välja, et tõhus koostöö tugipersonali ja lapsevanemate vahel eeldab selget suhtlust, ühiseid eesmärke ning regulaarset tagasisidet. Lapsevanematele tuleb selgitada tugimeetmete sisu ja eesmärke, et vältida arusaamatusi ning ebarealistlikke ootusi. Samuti on oluline, et lapsevanemad oleksid teadlikud tugiisiku rollist ning mõistaksid, et tugiisik ei asenda õpetajat ega vanemat, vaid toetab lapse iseseisvuse arengut.

Koostöö lapsevanematega on eriti oluline juhtudel, kui lapsel esineb keerukamaid erivajadusi, näiteks käitumisraskused või sotsiaal-emotsionaalsed probleemid. Sellistes olukordades aitab regulaarne infovahetus ennetada konflikte ning toetada järjepidevate kasvatusvõtete rakendamist nii kodus kui ka lasteaias (Nelis & Kivirand, 2024). Kui laps kogeb sarnaseid ootusi ja piire mõlemas keskkonnas, suureneb tema turvatunne ning paraneb toimetulek.

UNESCO (2017) rõhutab, et kaasav haridus ei tähenda ainult lapse kohanemist haridussüsteemiga, vaid ka süsteemi kohanemist lapse ja tema pere vajadustega. Seetõttu on oluline, et lapsevanemaid ei käsitletaks pelgalt informatsiooni vastuvõtjatena, vaid aktiivsete osalistena otsustusprotsessides. Selline lähenemine toetab lapse arengut terviklikult ning tugevdab usaldust kõigi osapoolte vahel.

Kokkuvõttes võib järeldada, et koostöö lapsevanematega on tugiisiku töö lahutamatu osa ning oluline tegur kaasava hariduse edukal rakendamisel. Tõhus ja avatud koostöö loob eeldused lapse arengu järjepidevaks toetamiseks ning aitab kaasa nii lapse heaolule kui ka haridusasutuse sisekliima paranemisele.

1.4 Erivajadusega laps haridussüsteemis

Kehtiva määratluse järgi loetakse nii põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) kui ka alushariduse seaduse (AHS) kohaselt haridusliku erivajadusega (HEV) lapseks see laps, kellele on rakendatud tõhustatud tuge või erituge. Üldise toe rakendamine ei tähenda veel, et laps oleks käsitletav HEV-lapsena seaduse mõttes.

Alushariduse kontekstis käsitletakse tõhustatud tuge ja erituge haridusliku erivajadusega lapsele vajalike tugimeetmetena. Tõhustatud tugi tähendab, et laps vajab oma arengu eripärade tõttu lisaks tavapärasele õppe- ja kasvatustegevusele süstemaatilist toetust, mis võib hõlmata tugispetsialistide (nt logopeedi või eripedagoogi) teenuseid, õppe- ja kasvukorralduse kohandamist, sobiva keskkonna ning metoodika rakendamist ning individuaalset juhendamist rühmategevustes. Sellisel juhul on laps võimeline osalema rühma igapäevases tegevuses, kuid vajab järjepidevat ja eesmärgistatud lisatuge oma arengu toetamiseks. Eritugi kujutab endast ulatuslikumat ja intensiivsemat sekkumist, mida rakendatakse lapsele, kelle arenguvajadused eeldavad mitme tugispetsialisti koostööd, laiaulatuslikke kohandusi õppe- ja kasvatustegevuses ning pidevat individuaalset juhendamist. Eritoe puhul kujundatakse lapsele oluliselt kohandatud õpi- ja kasvukeskkond, mis võimaldab tal osaleda alushariduses vastavalt oma võimetele ning tagab järjepideva arengu toetamise. Seaduse kohaselt on alushariduse andja kohustatud dokumenteerima lapse arengu jälgimise, sealhulgas õpetajate tähelepanekud, rakendatud tugimeetmed ja nende tulemuslikkuse. Lapsele osutatava toe tõhusust hinnatakse regulaarselt koostöös õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanemaga ning vajadusel tehakse muudatusi toe ulatuses või korralduses. Selline süsteemne ja pidev hindamine tagab, et lapsele pakutav tugi vastab tema tegelikele vajadustele ning toetab tema arengut parimal võimalikul viisil (Alusharidusseadus § 15–17).

Erivajadusega laps tähendab alushariduses last, kelle areng või õpivõime eeldab tavapärasest eripärasemate õppimis- või toevajaduste arvestamist, et tagada tema osalemine õppe- ja kasvatustegevuses võrdselt teiste lastega. Eestis põhineb alushariduse korraldus kaasava

hariduse põhimõttel, mille kohaselt lasteasutused loovad tingimused laste individuaalsete võimete toetamiseks ning vajalikeks tugiteenusteks koostöös õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht).

Käesoleva töö seisukohalt on oluline mõista, et erivajadus ei tähenda alati meditsiinilist diagnoosi, vaid võib väljenduda ka ajutistes arengulistes raskustes, mis vajavad paindlikku ja individuaalset toetust. Näiteks võivad erivajadusena avalduda tähelepanu- ja keskendumisraskused, kõne arenguga seotud probleemid, sotsiaalse suhtlemise eripärad või emotsionaalsed raskused. Sellised erivajadused ei pruugi olla püsivad, kuid vajavad varajast märkamist ja sihipärast sekkumist.

Kui lapse vajadusi märgatakse ja neile reageeritakse õigeaegselt, võib see ennetada hilisemaid õpiraskusi, sotsiaalseid probleeme ning vaimse tervise muresid. Varajane sekkumine eeldab õpetajalt head vaatlusoskust, oskust märgata lapse käitumismustreid ning teha koostööd nii lapsevanemate kui ka tugispetsialistidega.

1.5 Tugiisiku roll haridussüsteemis

Tugiisikuteenus on suunatud isiku abistamisele jõustamise ja juhendamise kaudu, toetades teda kohustuste täitmisel, õiguste teostamisel ning toimetulekul keeruliste olukordadega tema igapäevases elukeskkonnas. Tugiisikuteenuse eesmärk on toetada teenuse saaja iseseisvat toimetulekut olukordades, kus sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või tervislike probleemide tõttu on vajalik oluline kõrvalabi kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel. Teenus on ennetava iseloomuga, aidates vähendada vajadust kulukamate hoolekandeteenuste järele ning ennetada tõrjutust tööturult. Lastele osutatava tugiisikuteenuse puhul keskendutakse lapse arengu toetamisele koostöös last kasvatava isikuga, hõlmates juhendamist, motiveerimist ja abistamist igapäevaelus toimetulekul ning suhtlemisel nii perekonnas kui ka väljaspool kodu, tagades seeläbi lapse parema ettevalmistuse iseseisvaks eluks ning vähendades vajadust lapse perest eraldamiseks (Riigi Teataja veebileht).

Tugiisiku roll ei ole otseselt pedagoogiline õpetamine, vaid praktilise ja sotsiaalemotsionaalse toe pakkumine lapsele. Tema kohalolek võimaldab õpetajal keskenduda rühma üldisele juhtimisele ja õppeprotsessile, samal ajal kui tugiisik aitab konkreetsel lapsel püsida tegevustes ja osaleda rühmaelus (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht).

Järve ja Plakso (2025) uuring näitab, et õpetajad peavad tugisüsteeme, sealhulgas tugiisikute ja tugispetsialistide olemasolu, oluliseks oma töö toetamisel kaasava hariduse rakendamisel. Uuringu tulemuste põhjal aitab tugipersonali olemasolu õpetajatel paremini toime tulla erivajadustega laste toetamisega ning suurendab nende enesekindlust keerukates olukordades. Samas ilmnes, et psühholoogide ja sotsiaalpedagoogide teenused on sageli piiratud ning välistest tugivõimalustest ollakse vähesel määral teadlikud (Järve & Plakso, 2025).

Lisaks tugispetsialistide kättesaadavusele rõhutasid õpetajad vajadust praktiliste koolituste ja juhendamise järele. Õpetajad, kes olid osalenud erivajadustega lastega seotud täiendkoolitustel, hindasid oma valmisolekut kaasavat haridust rakendada kõrgemalt. See viitab sellele, et tugiisikute ja õpetajate pädevuse arendamine on oluline osa tõhusast tugisüsteemist haridussüsteemis (Järve & Plakso, 2025).

Seega ei ole tugiisiku roll haridussüsteemis ainult lapse individuaalne toetamine, vaid ka õpetajate töö toetamine ning kaasava hariduse rakendamise soodustamine. Hästi toimiv tugisüsteem, kuhu kuuluvad nii tugiisikud, tugispetsialistid kui ka koolitused, aitab luua turvalise ja toetava õpikeskkonna kõigile lastele.

Rahneli (2021) uuringu põhjal ei tööta tugiisik lapsega eraldiseisvalt, vaid erivajadusega lapse toetamine eeldab koostööd õpetaja, lapsevanema ja teiste spetsialistide vahel. Tugiisiku roll hõlmab ka lapse toimetulekut puudutava info vahendamist, mis toetab ühiste eesmärkide saavutamist ja järjepideva toe pakkumist.

Tugiisiku töö üheks oluliseks osaks on lapse igapäevast toimetulekut, arengut ja vajadusi puudutava info vahendamine erinevate osapoolte vahel. Haridusasutustes kasutatakse selleks erinevaid keskkondi, mis võimaldavad tugiisikul edastada vajalikku infot õpetajale, juhtkonnale ja lapsevanemale ühtses süsteemis. Selge ja ühtne info edastamise korraldus toetab kiiremat infovahetust, vähendab arusaamatusi ning aitab tagada erivajadusega lapsele järjepideva ja eesmärgipärase toe (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

Lapse tugiisik tegeleb ainult ühe lapsega. Tugiisiku ülesanne on koostöös lapsevanemaga toetada lapse igakülgset arengut ja toimetulekut. Lapse võimete maksimaalseks arendamiseks on oluline, et tugiisik keskendub eelkõige lapse juhendamisele ja abistamisele ning vajadusel teeb koostööd last ümbritseva pere- ja spetsialistide (kohalik omavalitsus,

haridus-, hoolekande- ja meditsiinasutused jt) võrgustikuga (Sotsiaalkindlustusameti veebileht).

Last toetava personali ehk tugiisiku roll lasteaia kontekstis seisneb eelkõige lapse igapäevase toimetuleku toetamisel, aidates tal osaleda rühmategevustes, mõista juhiseid ning kohaneda rutiinidega. Tugiisik aitab luua lapsele turvalise ja toetava keskkonna, kus laps saab õppida ja areneda vastavalt oma võimetele (UNESCO, 2017).

Rahnel (2021) toob oma uuringus välja, et lasteaiaõpetajad peavad tugiisiku koostöövalmidust ning teadmisi erivajadustest üheks olulisemaks eelduseks koostöö jaoks. Sellised ootused mõjutavad otseselt tugiisiku efektiivsust kaasava hariduse praktikas. Nende laste puhul võib iseseisev toimetulek olla raskendatud ja tugiisiku kohalolek võimaldab neil osaleda võrdselt eakaaslastega.

Kui tugiisik suudab toetada erivajadusega lapse osalemist rühmategevustes, aitab see vähendada eristumist ning soodustab laste omavahelist suhtlemist. Teised lapsed õpivad märkama erinevusi, arvestama kaaslaste vajadustega ning arendavad empaatiavõimet ja sotsiaalseid oskusi. Seega ei ole tugiisiku roll suunatud ainult ühele lapsele, vaid tal on ka laiem sotsiaalne mõju kogu rühmale (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

1.6 Tugiisiku roll lapse arengu toetamisel

Lev Vygotsky sotsiokultuurilise arengu teooria kohaselt on õppimine ja areng sotsiaalne protsess, kus täiskasvanu (või juhendaja) tugi võimaldab lapsel tegutseda oma lähima arengu tsoonis (Vygotsky, 1978). Tugiisik täidab selles kontekstis sotsiaalset vahendaja rolli, toetades last seal, kus iseseisev toimetulek veel ei ole võimalik.

Tugiisiku toetusel võib olla oluline mõju lapse enesehinnangu ja minapildi kujunemisele. Kui laps kogeb, et ta suudab erinevates olukordades toime tulla ning tema pingutusi märgatakse ja tunnustatakse, suureneb tema usk iseendasse ning valmisolek uute väljakutsetega silmitsi seista. Selline kogemus on eriti oluline erivajadustega laste puhul, kelle varasemad õppimiskogemused võivad olla seotud ebaõnnestumiste, tagasilöökidega või sotsiaalse tõrjutusega. Tugiisik saab oma toetava ja julgustava hoiakuga aidata kaasa lapse positiivse enesehinnangu kujunemisele ning luua aluse edasiseks arenguks. Samas on oluline, et tugiisiku toetus ei muutuks lapse eest tegemiseks, vaid oleks suunatud lapse

võimestamisele. Tugiisiku roll seisneb tasakaalu leidmises abi ja iseseisvuse vahel. Tugiisiku roll lapse arengu toetamisel on tihedalt seotud iseseisvuse kujundamisega. Eesmärk ei ole lapse pidev abistamine, vaid järk-järguline toe vähendamine vastavalt lapse arengule ja toimetulekuoskustele. Selline lähenemine aitab ennetada sõltuvussuhte kujunemist ning toetab lapse eneseregulatsiooni, probleemilahenduskuste ja vastutustunde arengut. Seega võib tugiisiku töö edukuse üheks oluliseks näitajaks pidada seda, kuivõrd laps suudab aja jooksul üha enam iseseisvalt hakkama saada. Seejuures tuleb arvestada ka võimalike riskidega, mis võivad kaasneda tugiisiku pideva kohaloluga. Kui lapsele pakutakse liigselt abi või kui tugiisik sekkub igasse olukorda, võib see pidurdada lapse iseseisvuse arengut ning suurendada sõltuvust täiskasvanust. Selline olukord võib takistada lapse enesekindluse kujunemist ning vähendada tema motivatsiooni ise lahendusi otsida (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

Tugiisiku roll alushariduses on muutunud üha olulisemaks seoses kaasava hariduse põhimõtete rakendamisega ning erivajadustega laste arvu suurenemisega tavarühmades. Tugiisik toetab last tema igapäevases toimetulekus, aitab osaleda õppe- ja kasvatustegevustes ning soodustab lapse sotsiaalset kohanemist rühmas. Lindermanni (2025) magistritöö tulemused näitavad, et õpetajat abistavad töötajad näevad oma peamise ülesandena just erivajadustega laste toetust nii õpitegevustes kui ka suhtlemisel eakaaslastega. Uuringu kohaselt aitavad tugiisikud lastel järgida rühmareegleid, suunavad nende käitumist ning pakuvad abi tegevuste läbiviimisel. See võimaldab erivajadustega lastel osaleda rühmategevustes koos teiste lastega ning vähendab nende eraldatust. Tugiisikute töö ei keskendu niivõrd otsesele õpetamisele, vaid pigem praktilisele ja sotsiaalemotsionaalsele toetusele, mis aitab lapsel paremini toime tulla igapäevastes olukordades (Lindermann, 2025).

Oluliseks peetakse ka koostööd õpetajatega. Lindermanni (2025) uurimusest selgub, et tõhus koostöö õpetajate ja tugiisikute vahel on erivajadustega laste toetamisel võtmetähtsusega. Koostöö võimaldab paremini planeerida lapsele sobivaid tegevusi, jagada vastutust ning tagada järjepidev tugi kogu õppe- ja kasvatustegevuse jooksul. Kui rollid on selgelt jaotatud ja suhtlus toimib, saavad nii õpetajad kui ka tugiisikud keskenduda oma põhifunktsioonidele.

Samas töid uuringus osalenud tugiisikud esile ka mitmeid väljakutseid. Paljud neist tundsid, et nende teadmised erivajadustega laste toetamise kohta ei ole piisavad ning nad vajaksid rohkem koolitusi ja juhendamist. Eriti keeruliseks peeti käitumisraskustega ja sotsiaal-

emotsionaalsete probleemidega laste toetamist. See viitab vajadusele pakkuda tugiisikutele süsteemsemat väljaõpet ning täiendkoolitusi, et tõsta nende professionaalset pädevust. Lisaks ilmnes, et tugiisikute töötingimused ei ole alati stabiilsed. Ebakindel töökorraldus ja piiratud sotsiaalsed garantiid võivad mõjutada töömotivatsiooni ning raskendada kvalifitseeritud töötajate püsimist haridussüsteemis. Selline olukord võib omakorda mõjutada erivajadustega laste toetamise kvaliteeti lasteaias (Lindermann, 2025).

Tugiisiku roll lapse arengu toetamisel ei piirdu üksnes praktilise abi pakkumisega, vaid mõjutab otseselt ka lapse psühholoogilisi protsesse, sealhulgas eneseregulatsiooni, motivatsiooni ja õppimisse suhtumist. Eneseregulatsioon tähendab lapse võimet juhtida oma käitumist, tähelepanu ja emotsioone vastavalt olukorra nõudmistele. Erivajadustega laste puhul on need oskused sageli alles kujunemisjärgus ning vajavad täiskasvanu teadlikku ja järjepidevat toetust. Tugiisik saab eneseregulatsiooni arengut toetada läbi juhendamise, modelleerimise ja positiivse tagasiside. Näiteks aitab tugiisik lapsel mõista tegevuste järjekorda, suunata tähelepanu ülesandele ning reguleerida emotsionaalseid reaktsioone keerulistes olukordades. Selline igapäevane toetamine loob aluse lapse iseseisvuse suurenemisele ning vähendab vajadust pideva välise kontrolli järele. Motivatsiooni seisukohalt on oluline, et laps kogeks eduelamusi ning tunnetaks, et tema pingutused on tähenduslikud ja märgatud. Tugiisiku positiivne hoiak ja julgustav suhtumine võivad tugevdada lapse sisemist motivatsiooni ning suurendada huvi õppimise ja osalemise vastu. Kui laps tajub, et ta on võimeline ülesannetega toime tulema, kujuneb tal positiivsem minapilt ning suurem usk oma võimetesse. Samas on oluline vältida olukorda, kus tugiisik pakub lapsele liigselt abi ning lahendab ülesandeid lapse eest. Selline lähenemine võib vähendada lapse motivatsiooni ise pingutada ning võib pidurdada iseseisvuse arengut. Tugiisiku roll on seega leida tasakaal toetamise ja taandumise vahel, pakkudes abi vaid sellisel määral, mis võimaldab lapsel ise aktiivselt tegutseda (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

Vygotsky lähima arengu tsooni kontseptsiooni kohaselt toimub tõhus õppimine just selles tsoonis, kus laps ei suuda veel iseseisvalt ülesannet lahendada, kuid suudab seda teha täiskasvanu toetusel (Vygotsky, 1978). Tugiisik tegutseb selles kontekstis juhendajana, kelle eesmärk on järk-järgult vähendada toe hulka vastavalt lapse oskuste arengule. Selline lähenemine toetab nii eneseregulatsiooni kui ka sisemise motivatsiooni kujunemist.

Seega võib järeldada, et tugiisiku teadlik ja eesmärgipärane tegutsemine aitab kaasa lapse psühholoogilise heaolu tugevnemisele, suurendab tema valmisolekut õppimiseks ning loob aluse edasiseks iseseisvaks toimetulekuks haridussüsteemis. Käesoleva töö kontekstis võimaldab see vaadelda tugiisiku rolli mitte ainult praktilise abistajana, vaid ka olulise arengu toetajana, kelle mõju ulatub lapse käitumisest tema motivatsiooni ja enesepildi kujunemiseni.

1.7 Tugiisik meeskonna liikmena

Lapse erivajadustest tulenev personaalne abistamine lasteaias võib toimuda kas haridusasutuse tugipersonali või kohaliku omavalitsuse poolt määratud tugiisikuteenus kaudu. Tugiisikuteenus on sotsiaalteenus, mille määrab kohalik omavalitsus juhul, kui laps vajab pidevat individuaalset abi, juhendamist või järelevalvet. Enamasti vajavad tugiisikut lapsed, kellel on tõsine terviseprobleem, suur hooldusvajadus või ettearvatu ja agressiivne käitumine (SA Innove veebileht).

Lisaks rõhutab õiguskantsler, et kui lapse abivajaduse hindamisel on leitud, et laps vajab tugiisiku teenust, vastutab selle korraldamise ja järjepidevuse eest kohalik omavalitsus. Lasteaial ei ole õigust jätta last vastu võtmata või piirata tema osalemist rühmategevustes põhjusel, et tugiisikut ei ole parasjagu leitud või ta ei saa ajutiselt oma tööd teha (Õiguskantsleri veebileht).

Lasteaias on tugiisiku eesmärk toetada lapse osalemist rühmategevustes ja igapäevaelus. Tugiisik on seotud konkreetse lapsega ning tema ülesanne on (SA Innove veebileht, lk 16):

- õpetada ja juhendada last enesehoolduses;
- toetada igapäevastes toimetustes ja sotsiaalsete oskuste arengus;
- aidata kujundada töö- ja käitumisharjumusi;
- toetada lapse osalemist õppe- ja kasvatustegevustes;
- luua turvaline keskkond ning aidata lapsel keskenduda;
- soodustada võimalikult iseseisvat toimetulekut.

Uuringu tulemused näitavad, et tõhus koostöö õpetajate ja õpetajat abistavate töötajate vahel on oluline erivajadustega laste toetamisel ning kaasamisel rühmategevustesse (Lindermann, 2025).

Tugiisik kuulub last toetavasse meeskonda (õpetajad, tugispetsialistid jt). Koostöös lepatakse kokku rollid, vastutus ja töökorraldus. Rühmaõpetaja või eripedagoog annab tugiisikule

ülevaate lapse arengu eesmärkidest ning kokkulepitud tegevustest. Tugiisik toetab last tegevustes, kuid ei vastuta õppe- ja kasvatustöö korraldamise ega tulemuste eest.

Tugiisik (SA Innove veebileht, lk 17):

- toetab ainult lepingus määratud last;
- aitab lapsel osaleda rühma ühistegevustes, teda eakaaslastest eraldamata;
- tegutseb keerulistes olukordades vastavalt eelnevalt kokkulepitud tegevuskavale;
- ei täida õpetaja abi ega rühma juhendaja rolli ega juhi rühmategevusi.

Uuringud on näidanud, et tugiisiku olemasolu rühmas võib vähendada õpetajate töökoormust ja stressitaset, kuna õpetaja saab keskenduda õppeprotsessi läbiviimisele, samal ajal kui tugiisik suunab abivajava lapse käitumist (Webster et al., 2010; Blatchford et al., 2012).

Lisaks võib tugiisiku olemasolu parandada lasteaia meeskonnatööd, kui teda nähakse võrdväärse liikmena ning tema tegevus on integreeritud rühma igapäevaellu (Koster et al., 2009).

1.8 Tugiisiku töö väljakutsed ja arendusvajadused

Mitmete uuringute põhjal on Eestis ja mujal välja toodud, et tugiisikute süsteem vajab veel ühtlustamist ja professionaalsemat korraldust (Tamm & Kivistik, 2018; European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017).

Kuigi tugiisikute töö tähtsus puudega inimeste ja nende perede toetamisel on ilmne, on Eestis nende amet jätkuvalt ebastabiilne ja majanduslikult ebasoodsas seisus.

Nimelt töötavad paljud tugiisikud käsunduslepingu alusel, mis ei anna elementaarseid sotsiaalseid garantiisid, nagu ravikindlustus või puhkusetasu, mida tavapärased töölepingu alusel töötajad saavad. Selline olukord väljendub omavalitsuste võimetuses tugiisikuid leida ja hoida, sest töötingimused on ebasoodsad nii finantsiliselt kui sotsiaalset kaitset arvestades (Kähär, 2024).

Tugiisikute süsteemi arendamine ei ole oluline ainult üksikute laste või perede jaoks, vaid mõjutab kogu haridussüsteemi kvaliteeti tervikuna. Kui tugiisikute töötingimused ei ole stabiilsed ning amet ei ole piisavalt väärtustatud, võib see viia olukorrani, kus kvalifitseeritud töötajad ei püsi süsteemis ning abi vajavad lapsed jäävad järjepideva toetuseta. Selline olukord mõjutab otseselt kaasava hariduse eesmärkide saavutamist ning võib süvendada olemasolevat ebavõrdsust hariduses. Seetõttu on tugiisikute rolli

tugevdamine oluline ka hariduspoliitilisel tasandil, mitte ainult üksikute asutuste sisese küsimusena. Tugiisikute tööga seotud väljakutsed ei ole üksnes individuaalsed, vaid peegeldavad laiemalt haridussüsteemi ressursiprobleeme. Ebapiisav rahastus, ebaselged ametijuhendid ning killustatud tugisüsteem loovad olukorra, kus tugiisiku roll võib jääda ebaselgeks nii talle endale kui ka õpetajatele. Käesoleva töö kontekstis on oluline käsitleda neid probleeme mitte üksnes kriitikana, vaid arendusvõimalustena, mis võivad tulevikus aidata tugevdada kaasava hariduse kvaliteeti tervikuna. Selge rollijaotus, süsteemne väljaõpe ning professionaalne tugi võiksid suurendada tugiisikute töö tõhusust ja usaldusväärsust (Autori märkmed koolituselt „Tugiisiku baaskoolitus“, korraldaja: Koolitaja OÜ, 2022).

Mitmete uuringute põhjal on nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tasandil välja toodud, et tugiisikute süsteem vajab ühtlustamist ja professionaalsemat korraldust (Tamm & Kivistik, 2018; European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017).

Kuigi tugiisikute töö tähtsus puudega inimeste ja nende perede toetamisel on ilmne, on Eestis see amet jätkuvalt ebastabiilne ja majanduslikult ebasoodsas seisus. Paljud tugiisikud töötavad käsunduslepingu alusel, mis ei taga elementaarseid sotsiaalseid garantiisid, nagu ravikindlustus või tasustatud puhkus, mida tavapärased töölepingu alusel töötajad saavad. Selline olukord väljendub omavalitsuste raskustes tugiisikuid leida ja hoida, sest töötingimused ei ole atraktiivsed ei majanduslikult ega sotsiaalse kindlustunde seisukohalt. Ebastabiilne töösuhe mõjutab otseselt ka lapsele pakutava toe järjepidevust ja kvaliteeti. (Kähär, 2024).

Tugiisiku rolli käsitlemine on oluline ka laiemas ühiskondlikus kontekstis, kuna see peegeldab hoiakuid erivajadustega laste ja kaasava hariduse suhtes tervikuna. Kui tugiisikute töö on alaväärtustatud või ebapiisavalt toetatud, võib see süvendada hariduslikku ebavõrdsust ning suurendada riski, et erivajadustega lapsed ei saa oma potentsiaali täielikult rakendada. Vastupidi, tugev ja professionaalne tugisüsteem toetab mitte ainult üksikute laste arengut, vaid aitab kaasa ka õiglasema ja kaasavama haridussüsteemi kujunemisele.

2. LÕPUTÖÖ METOODIKA

2.1 Lõputöö eesmärk ja peamised uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida tugiisiku rolli kaasavas hariduses Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades õpetajate ja tugiisikute kogemuste põhjal. Eesmärk on mõista, kuidas kaasava hariduse põhimõtted on alushariduses rakendunud, millised on tugiisikute kaasamisega seotud väljakutsed ning positiivsed praktikad kohaliku tasandi hariduskorralduses. Lisaks keskendusi sellele, kuidas lasteaiaõpetajad ja tugiisikud tajuvad ning mõtestavad tugiisiku rolli igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses.

Lõputöö eesmärgist tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on lasteaiaõpetajate ettekujutus tugiisiku rollist ja ootused tugiisikule lasteaia igapäevastes õppe- ja kasvatustegevustes?
2. Kuidas toetab tugiisiku olemasolu laste arengut ja rühma toimimist tugiisikute vaatenurgast?
3. Millised on lasteaiaõpetajate kogemused koostööst tugiisikutega Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades?

2.2 Uurimismeetodi valik ja kirjeldus

Uurimistöös kasutati kombineeritud ehk segauurimismeetodit, mis ühendab kvantitatiivse ja kvalitatiivse uurimisviisi. Peamiseks uurimisviisiks oli kvantitatiivne lähenemine, mida toetatakse kvalitatiivse andmestikuga, et saada põhjalikum arusaam uuritavast nähtusest.

Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldab koguda struktureeritud andmeid suuremalt hulgalt vastajatelt ning teha üldistusi statistiliste meetodite abil. Sellist uurimisviisi iseloomustavad suur valim, statistilise valiidsuse tähtsus ning andmete kogumine struktureeritud meetoditega, mis sobivad statistiliseks töötluseks. Näiteks kasutatakse suletud küsimustega struktureeritud küsimustikke (Õunapuu, 2014, lk 55).

Kvalitatiivse osa eesmärk on täiendada kvantitatiivseid tulemusi, pakkudes sügavamat mõistmist õpetajate kogemustest koostöös tugiisikutega. Selleks viiakse läbi üksikud poolstruktureeritud intervjuud, mis võimaldavad vastajatel avada oma kogemusi ja arusaamu vabamas vormis.

Sellise kombineeritud metoodika kasutamine aitab võrrelda ja analüüsida kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete andmete tulemusi, suurendades töö usaldusväärsust ja sisulist sügavust.

Käesoleva töö koostamisel kasutati keeleliseks toimetamiseks tehisintellektil põhinevat keelemudelit *ChatGPT*. Tehisintellekti kasutati teksti sõnastuse parandamiseks ja mõistete selgitamiseks, kuid kõigi faktiväidete kontrollimisel tugineti teaduslikele allikatele. Tehisintellekti kasutamine ei mõjutanud töö sisu ega uurimistulemusi.

Käesolev bakalaureusetöö valmis kahe autori koostöös ning kõik uurimistöö etapid viidi läbi ühiselt. Teoreetilise osa koostamisel jaotati kirjandusallikad autorite vahel, mille tulemusel koostatud tekstiosad ühendati hiljem ühtseks ja terviklikuks käsitluseks. Uurimisinstrumendi koostamine, andmete kogumine ning andmeanalüüs toimusid koostöös. Mõlemad autorid panustasid võrdselt andmete kodeerimisse, tulemuste tõlgendamisse ning analüüsi läbiviimisse. Samuti koostati ühiselt uurimistulemuste arutelu ja sõnastati töö järeldused.

2.3 Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uurimisprotsessi käigus viidi esmalt läbi struktureeritud ankeetküsitlus, mille sihtrühmaks olid Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades töötavad õpetajad. Küsitluse eesmärk oli selgitada välja õpetajate hinnang tugiisiku rollile ning selle mõjule laste arengule ja õpetajate igapäevatööle.

Küsimustik koosnes peamiselt suletud tüüpi valikvastustega küsimustest, mis võimaldasid andmeid kvantitatiivselt analüüsida. Küsitlus viidi läbi elektrooniliselt *Google Forms* keskkonnas, tagades osalejate anonüümsuse ja andmekaitse.

Esimesed küsimustikud saadeti õpetajatele 3. detsembril 2025 ning vastamiseks anti aega kuni 12. jaanuarini 2026. Kuna vastuseid laekus esialgu vähe, saadeti 11. jaanuaril 2026 täiendav pöördumine lasteaedade direktoritele palvega uuringus osalemist õpetajatele meelde tuletada. Pärast seda suurenes vastamisaktiivsus märgatavalt ning Alutaguse valla lasteaiaõpetajatelt saime lõpuks kõigi vastused.

Kuna Alutaguse valla lasteaedadest saadud valim osutus liiga väikeseks, kaasati uuringusse täiendavalt Jõhvi Lasteaiad, et suurendada valimi mahtu ning saada terviklikum ja usaldusväärsem ülevaade.

Jõhvi lasteaedadesse saadeti küsimustikud 7. veebruaril 2026 õpetajate e-posti aadressidele. Vastamiseks anti aega üks nädal ehk kuni 13. veebruarini. Lisaks tuletati kolleegidele suuliselt meelde küsimustikule vastamist ning rõhutati uuringus osalemise olulisust. Jõhvi lasteaedadest vastas 46 õpetajast 20, mis ei võimalda teha täielikult üldistatavaid järeldusi kogu sihtrühma kohta.

Lisaks ankeetküsitlusele viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, et saada sügavamat ülevaadet tugiisikute kogemustest. Võtsime ühendust lasteaedade õppejuhtidega ning saatsime neile pöördumise, mille eesmärk oli saada tugiisikute kontaktandmeid. Vastusena saime Illukalt kaks tugiisiku kontakti ning Iisakult samuti kaks kontakti. Jõhvi edastas kolm tugiisiku kontakti. Kokku saime seega seitsme tugiisiku kontaktandmed. Nendega võtsime ühendust, kuid vastuse andis kuus tugiisikut, mis tähendab, et ühe tugiisikuga ei õnnestunud kontakti saavutada.

Intervjuud salvestati osalejate nõusolekul, transkribeeriti ning analüüsiti sisuanalüüsi meetodil. Intervjuud transkribeeriti programmi *Microsoft Word* automaatse transkribeerimise funktsiooni (*Transcribe*) abil. Helisalvestisi kasutati ainult selle bakalaureusetöö valmimiseks ning kustutatakse peale uurimistöö kaitsmist. Intervjuud toimusid perioodil jaanuar 2026 -märts 2026. aastal. Kõige pikema intervjuu kestvus oli 33 minutit ja 3 sekundit ja kõige lühema intervjuu kestvus oli 10 minutit ja 56 sekundit.

30. jaanuaril 2026 viidi intervjuud läbi kahe Illuka lasteaia tugiisikuga lasteaia ruumides. 3. veebruaril 2026 tehti telefonitsi intervjuu Iisaku lasteaia tugiisikuga, mille salvestasime teise telefoni abil. Üks tugiisik vastas intervjuu küsimustele kirjalikult 27. jaanuaril 2026, kuna ajapuuduse tõttu ei olnud võimalik temaga kohtumist korraldada.

Jõhvi lasteaedade kahe tugiisikuga viidi intervjuud läbi veebikeskkonna vahendusel 3. ja 4. märtsil 2026. Kõiki kogutud andmeid kasutati üksnes käesoleva uurimistöö eesmärkidel ning tagati osalejate anonüümsus.

2.4 Andmeanalüüsi meetod

Andmete kogumiseks kasutati kombineeritud uurimismeetodit, ühendades kvantitatiivse ja kvalitatiivse lähenemise. Kvantitatiivne osa viidi läbi küsimustiku abil ning tulemusi täiendati ja süvendati kvalitatiivse sisuanalüüsiga, tuginedes intervjuudele.

Kvantitatiivsete andmete analüüsimiseks kasutati kirjeldavat statistikat, mille abil arvutati vastuste sagedused, protsendid ja vajadusel keskmised. Tulemused koondati tabelitesse ja joonistesse, et visuaalselt esitada andmetes ilmnevaid trende ja mustreid.

Kvalitatiivsete andmete (intervjuude) analüüsiks kasutati temaatilist sisuanalüüsi, mille käigus kodeeriti vastuseid, otsiti korduvaid teemasid ja kategoriseeriti vastused uurimisküsimustele vastavalt. See võimaldas võrrelda intervjuude tulemusi kvantitatiivse osa leidudega ning anda neile täiendavat konteksti ja sügavust.

Küsimustikest saadud andmed korrastati, selle tulemused tõlgendati kasutades kvantitatiivset sisuanalüüsi *Microsoft Excel 360* programmis. Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul viidi läbi intervjuud, saadud tulemused transkribeeriti. Andmed korrastati ja kontrolliti. Viidi läbi tulemuste tõlgendamine ja järelduste tegemine. Bakalaureusetöö andmetabelite illustreerimisel (diagrammid) kasutati andmetöötlusprogrammi *Microsoft Excel 360*, *Google Forms* ja *ChatGpt-d*.

2.5 Uurimistöö valimi valik ja kirjeldus

Uurimistöös kasutati ettekavatsetud ehk sihipärast valimit. Ettekavatsetud valimi korral valib uurija osalejad kindlate kriteeriumite alusel, lähtudes töö eesmärgist ja uuritava nähtuse spetsiifikast. Selline valimi meetod võimaldab kaasata just need isikud, kellel on vahetu kokkupuude uuritava teemaga (Õunapuu, 2014, lk 143).

Küsitluses osalesid 17 õpetajat neljast Alutaguse valla lasteaiast ja 18 õpetajat Jõhvi lasteaedadest, mis koosneb kolmest majast. Enne küsimustike saatmist võeti ühendust lasteaedade direktoritega, kellele tutvustati uurimistöö eesmärki ja metoodikat ning küsiti luba uuringu läbiviimiseks. Küsimustikud saadeti õpetajatele e-posti teel koos selgituskirjaga.

Intervjuude läbiviimisel valiti osalejad samuti teadlikult: intervjuueeriti üksikuid tugisikuid, kellel oli otsene kogemus tugisiku töös, et saada sisulisemaid ja põhjalikumaid vastuseid. Alutaguse valla lasteaedades töötab neli tugisikut ning intervjuud viidi läbi nende kõigiga. Jõhvi lasteaedades töötab kolm tugisikut, kellest kaks osalesid intervjuus.

Tabel 1. Küsimustikus osalejate tööstaaž

Õpetajate tööstaaž	Vastajate arv (n)	Protsent (%)
Vähem kui 1 aasta	0	0%
1–5 aastat	14	40%
6–10 aastat	5	14%
11–15 aastat	4	11%
16 aastat ja rohkem	12	35%
<u>Kokku</u>	35	100%

Allikas: uuringu tulemused. Autorite koostatud.

Uuringus osales kokku 35 lasteaiasõpetajat. Kõige suurema osa vastajatest moodustasid õpetajad, kelle tööstaaž jäi vahemikku 1–5 aastat. Märkimisväärne osa õpetajatest omas ka 16 või enama aasta pikkust töökogemust. Väiksem osa vastanutest oli töötanud 6–10 aastat ning 11–15 aastat. Alla ühe aasta tööstaažiga õpetajaid vastajate hulgas ei olnud.

Uurimistöö läbiviimisel järgisid autorid teadusuuringute eetika põhimõtteid, mis tagavad osalejate õiguste ja heaolu kaitse. Uuringu käigus peeti oluliseks järgmisi väärtusi (Virkus, 2016):

- ausus: andmete kogumine ja esitamine toimus tõepäraselt;
- anonüümsus ja konfidentsiaalsus: kõik vastused koguti ja töödeldi viisil, mis ei võimalda vastajaid isikuliselt tuvastada;
- privaatsuse austamine: osalejatel oli õigus uuringus osalemisest keelduda või see katkestada;
- lugupidav suhtumine: osalejatega suhtlemisel järgiti viisakust ja taktitunnet;
- andmete korrektne tõlgendamine ja esitamine: välditi kallutatust ja teaduslikku väärkäitumist;
- allikate ja toetuste korrektne märkimine: viidatud on kasutatud kirjandusele ja allikatele.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

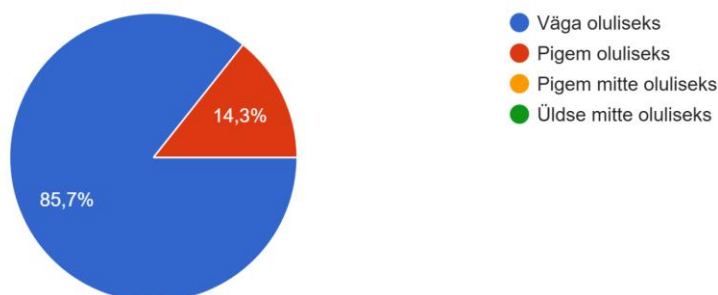
3.1 Lasteaiaõpetajate ettekujutus tugiisiku rollist ja ootused tugiisikule

Uurimistulemused näitavad, et lasteaiaõpetajad peavad tugiisiku rolli kaasava hariduse rakendamisel oluliseks. Käesolevas alapeatükis esitatakse uurimistulemused, mis käsitlevad lasteaiaõpetajate hinnanguid tugiisiku rolli olulisusele kaasava hariduse rakendamisel. Analüüsi aluseks on küsimustiku vastused, milles paluti õpetajatel hinnata tugiisiku rolli olulisust neljapallisel skaalal.

Uuringus osales kokku 35 vastajat. Tulemuste analüüs näitab, et kõik vastanud õpetajad peavad tugiisiku rolli kaasava hariduse rakendamisel oluliseks. 30 vastajat hindasid tugiisiku rolli väga oluliseks ning 5 vastajat pidasid seda pigem oluliseks. Vastusevariante „pigem ebaoluline“ ja „ebaoluline“ ei valinud ükski vastanutest (joonis 1).

Kui oluliseks peate tugiisiku rolli kaasava hariduse rakendamisel lasteaias?

35 vastust

Joonis 1. Tugiisiku panus kaasava hariduse toimimisse haridusasutuses, allikas autorite koostatud.

Saadud tulemused viitavad selgelt sellele, et lasteaiaõpetajate hinnangul on tugiisiku olemasolu kaasava hariduse toimimiseks hädavajalik. Väga suure osakaalu puhul võib järeldada, et õpetajad näevad tugiisikut mitte üksnes abistava rolli kandjana, vaid olulise partnerina õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel.

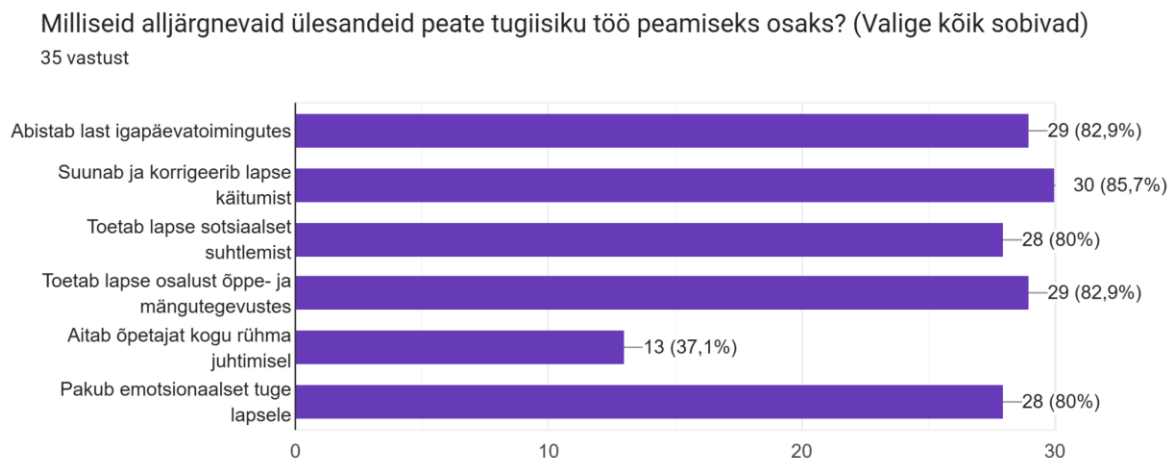
Tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad tunnetavad oma igapäevatöös vajadust täiendava toe järele, eriti olukordades, kus rühmas on erivajadusega lapsi. Tugiisiku rolli väga oluliseks pidamine viitab sellele, et kaasava hariduse põhimõtete rakendamine eeldab piisavat inimressurssi ning individuaalset lähenemist lapsele. Õpetajate hinnangul aitab

tugiisik kaasa lapse paremale toimetulekule rühmas, toetab sotsiaalset kohanemist ning võimaldab õpetajal keskenduda kogu rühma õppe- ja kasvatustegevusele.

Samuti näitab tulemuste ühehäälneline positiivne hinnang, et õpetajate seas puudub kahtlus tugiisiku rolli vajalikkuse osas. Erinevate hinnangute puudumine negatiivses suunas viitab sellele, et tugiisiku ametikohta peetakse süsteemselt oluliseks osaks kaasava hariduse rakendamisel lasteaias.

Seega võib järeldada, et uurimistulemused kinnitavad tugiisiku rolli kesksust kaasava hariduse elluviimisel. Õpetajate hinnangud peegeldavad vajadust professionaalse toe järele ning rõhutavad koostöö olulisust lapse arengu toetamisel ja rühma toimimise tagamisel.

Järgmiseks esitatakse uurimistulemused küsimusele: „*Milliseid alljärgnevaid ülesandeid peate tugiisiku töö peamiseks osaks?*“ Vastajatel oli võimalik valida mitu sobivat vastusevarianti, mistõttu esines vastustes erinevaid ülesannete kombinatsioone. Analüüsi eesmärk oli selgitada, milliseid tegevusi peavad lasteaiadõpetajad tugiisiku töö keskseks sisuks.

Joonis 2. Tugiisiku tööülesanded õpetajate vaatenurgast, allikas autorite koostatud.

Tulemused näitavad, et õpetajad käsitlevad tugiisiku rolli eelkõige lapse individuaalse toetajana, kelle peamine ülesanne on aidata lapsel toime tulla igapäevastes õppe- ja kasvatustegevustes. Seega nähakse tugiisiku rolli ennekõike lapse arengu ja toimetuleku toetamisena rühma igapäevases tegevuskeskkonnas.

Kõige sagedamini märgiti vastusevariant, milles tugiisiku ülesannetena toodi välja lapse abistamine igapäevatoimingutes, lapse käitumise suunamine ja korrigeerimine, lapse osaluse toetamine õppe- ja mängutegevustes, emotsionaalse toe pakkumine ning õpetaja abistamine rühma juhtimisel. Selle vastuse kombinatsiooni valis 13 vastajat (joonis 2).

Teiseks sagedasemaks vastusevariandiks (10 vastajat) oli kombinatsioon, mis hõlmas lapse abistamist igapäevatoimingutes, käitumise suunamist ja korrigeerimist, sotsiaalse suhtlemise toetamist, lapse osaluse toetamist õppe- ja mängutegevustes ning emotsionaalse toe pakkumist.

Üksikute ülesannete lõikes nimetasid vastajad kõige sagedamini lapse abistamist igapäevatoimingutes (29 vastajat). Sama suur osa vastajatest pidas oluliseks ka lapse käitumise suunamist ja korrigeerimist ning lapse osaluse toetamist õppe- ja mängutegevustes.

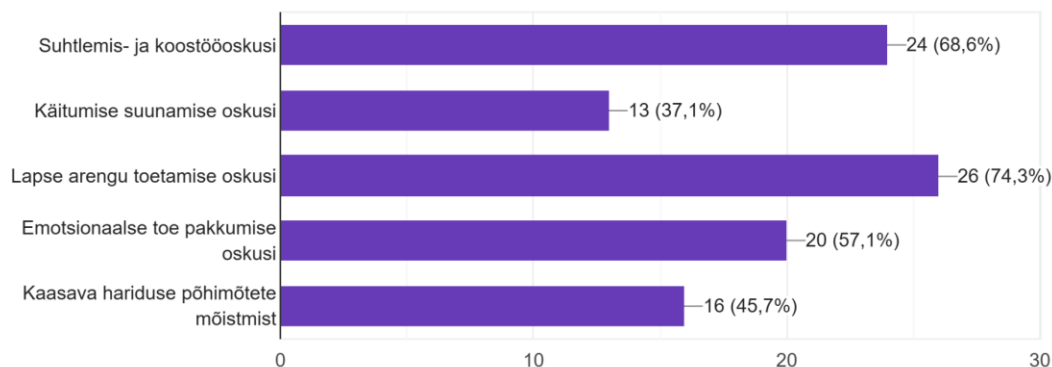
Emotsionaalse toe pakkumist pidas oluliseks 25 vastajat, mis viitab sellele, et tugiisiku rolli tajutakse lisaks praktilisele abistamisele ka lapse turvatunde ja heaolu toetajana. Lapse sotsiaalse suhtlemise toetamist tõi esile 17 vastajat, mis näitab, et märkimisväärne osa õpetajaid peab oluliseks ka lapse sotsiaalsete oskuste arendamist ja suhtlemise toetamist rühmakaaslastega.

Kõige vähem nimetati tugiisiku ülesandena õpetaja abistamist kogu rühma juhtimisel (13 vastajat). See viitab sellele, et õpetajad ei näe tugiisikut eelkõige õpetaja töö asendajana või rühma juhtimise põhivastutuse kandjana, vaid pigem konkreetse lapse individuaalse toetajana.

Seega võib järeldada, et lasteaiaõpetajate ettekujutuses on tugiisiku töö keskmes lapse igakülgne individuaalne toetamine. Tugiisikut nähakse eelkõige lapse igapäevase toimetuleku, käitumise ja õppeprotsessis osalemise toetajana. Samal ajal tajutakse tema rolli rühma juhtimisel pigem toetava ja täiendava, mitte keskse ülesandena. Samuti ilmneb tulemustest, et õpetajad peavad oluliseks tugiisiku panust lapse emotsionaalse heaolu ja turvatunde kujundamisel.

Käesolevas alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele: „*Milliseid oskusi peaks tugiisik enim arendama?*“ Vastajatel paluti valida nende hinnangul kõige olulisemad arendamist vajavad oskused.

Milliseid alljärgnevaid oskusi peaks tugiisik teie arvates kõige enam endas arendama? (Valige kuni 3 kõige olulisemat)
35 vastust

Joonis 3. Tugiisiku tööks vajalikud arendamist vajavad oskused, allikas autorite koostatud.

Tulemuste analüüs näitab, et õpetajate hinnangul vajavad tugiisikud lapse arengu toetamise oskused kõige enam arendamist. Selle variandi valis 26 vastajat kogu valimist. Tulemus viitab selgelt, et õpetajad peavad tugiisiku professionaalses arengus keskseks lapse arenguprotsessi mõistmist ning oskust pakkuda sihipärast ja järjepidevat tuge (joonis 3).

Teiseks olulisemaks peeti suhtlemis- ja koostööoskust, mille märkis 24 vastajat. See näitab, et õpetajad väärtustavad tugiisiku võimet teha koostööd nii rühmaõpetajate, lapsevanemate kui ka teiste spetsialistidega. Kaasava hariduse kontekstis on koostööoskus oluline eeldus ühtse ja toetava kasvukeskkonna loomiseks.

Emotsionaalse toe pakkumise oskust pidas arendamist vajavaks 20 vastajat. See tulemus näitab, et enam kui pooled õpetajad näevad vajadust tugevdada tugiisiku valmisolekut toetada lapse emotsionaalset heaolu ning toimetulekut keerukates olukordades.

Kaasava erialase pädevuse ja teadmiste omandamist nimetas 16 vastajat, mis viitab sellele, et osa õpetajaid tunnetab vajadust tugiisiku professionaalse ettevalmistuse süvendamise järele. Samuti tõi 13 vastajat esile käitumise suunamise oskuse arendamise vajaduse, mis

näitab, et kuigi käitumise toetamine on tugiisiku igapäevatöö oluline osa, nähakse selles valdkonnas täiendavat arenguruumi.

Tulemused viitavad, et õpetajate ootused tugiisiku professionaalsele arengule on mitmetahulised. Kõige enam rõhutatakse lapse arengu teadlikku toetamist ja koostööoskust, mis kinnitab, et tugiisikut nähakse olulise partnerina kaasava hariduse rakendamisel. Samas näitavad tulemused, et tähelepanu tuleb pöörata ka emotsionaalse toe pakkumise ning käitumise suunamise oskuste arendamisele.

Seega võib järeldada, et õpetajate hinnangul peaks tugiisiku professionaalne areng olema suunatud eelkõige lapse tervikliku arengu toetamisele, tõhusale koostööle ning teadlikele käitumis- ja emotsionaalse toe strateegiatele. Need pädevused loovad aluse kvaliteetsele ja toimivale kaasavale haridusele lasteaias.

Õpetajate hinnangul peaks tugiisik toetama lapse osalemist rühmategevustes, aidates tal mõista juhiseid ja järgida rühmareegleid. Samas rõhutati, et tugiisiku töö ei piirdu üksnes lapse kõrval olemisega, vaid eeldab teadlikku ja eesmärgipärast tegutsemist.

Analüüsist selgus, et kuigi tugiisiku rolli peetakse oluliseks, ei ole selle sisu alati piisavalt selgelt määratletud. Rolli ebaselgus võib mõjutada koostöö kvaliteeti ning tekitada ebakindlust nii õpetajates kui ka tugiisikutes. Seetõttu ilmneb vajadus selgema tööülesannete ja vastutuse jaotuse järele.

Järgmises alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele, mis käsitles tugiisiku rolli ja tööülesannete selgust lasteaias kontekstis. Küsimusele vastas 35 lasteaiasõpetajat. Uurimistulemused näitavad, et enamik vastanutest peab tugiisiku rolli ja ülesandeid lasteaias pigem selgeks. Selle vastusevariandi valis 26 õpetajat kogu valimist. Tulemus viitab sellele, et valdavas osas lasteaedades on tugiisiku tööülesanded õpetajate jaoks mõistetavad ning rollijaotus on üldjoontes paigas (joonis 4).

Samas leidis 5 vastajat, et tugiisiku roll ei ole selgelt määratletud. See osutab, et ligikaudu iga seitsmes õpetaja kogeb ebamäärasust tugiisiku tööülesannete või vastutusvaldkondade osas. Rolli ebaselgus võib praktikas põhjustada tööülesannete kattumist, vastutuse hajumist või ootuste erinevat tõlgendamist.

Samuti märkis 5 vastajat, et tugiisiku roll on väga selge. Kuigi see osakaal on väiksem võrreldes „pigem selge“ vastustega, näitab see, et osades lasteaedades on rollijaotus ja tööülesannete piirid täpselt määratletud ning ühiselt mõistetud.

Kui selgelt on teie arvates määratletud tugiisiku roll ja ülesanded teie lasteaias?

35 vastust

Joonis 4. Tugiisiku rolli ja tööülesannete selgus lasteaia kontekstis, allikas autorite koostatud.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et kuigi üldine hinnang rolli selgusele on positiivne, esineb siiski mõningast ebakindlust ja erinevaid arusaamu tugiisiku töö täpsest sisust. See viitab vajadusele selgemate tööjuhendite, kokkulepete ning meeskonnasisese kommunikatsiooni järele.

Seega võib öelda, et enamik õpetajaid tajub tugiisiku rolli lasteaias selgena, kuid täieliku ühtsuse saavutamiseks on oluline jätkata rollide ja vastutuse täpsustamist ning toetada meeskondlikku koostööd. Selge rollimääratlus on oluline eeldus tõhusa kaasava hariduse rakendamisel. Õpetajad rõhutasid ka tugiisiku erialase väljaõppe tähtsust. Peeti oluliseks, et tugiisikul oleks teadmised lapse arengust, erivajadustest ning kaasava hariduse põhimõtetest, et tagada lapsele järjepidev ja professionaalne tugi.

Järgmises alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele, mis käsitles tugiisiku erialase väljaõppe olulisust lasteaia kontekstis. Küsimusele vastas 35 lasteaiaõpetajat.

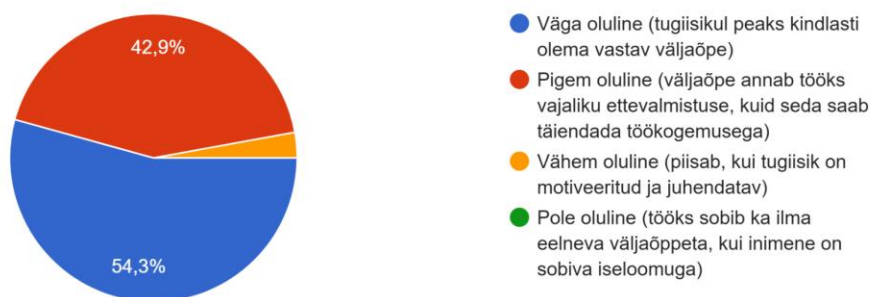
Uurimistulemused näitavad, et enamik vastanutest peab tugiisiku erialast väljaõpet väga oluliseks. Selle vastusevariandi valis 19 õpetajat kogu valimist. Tulemus viitab sellele, et enam kui pooled õpetajad näevad professionaalset ettevalmistust tugiisiku töö kvaliteedi ja tulemuslikkuse eeltingimuseks.

Pigem oluliseks hindas erialast väljaõpet 15 vastajat. Seega kokku 34 vastanut leiab, et tugisiku erialane ettevalmistus on vajalik ja oluline. See näitab selget üksmeelt õpetajate seas ning kinnitab, et tugisiku töö eeldab spetsiifilisi teadmisi ja oskusi, mida ei saa käsitleda pelgalt abistava või tehnilise rollina (joonis 5).

Vaid 1 vastaja leidis, et erialane väljaõpe on vähe oluline. Tegemist on marginaalse osakaaluga, mis ei mõjuta üldist suundumust, kuid viitab sellele, et üksikjuhtudel võidakse tugisiku rolli tajuda pigem praktilise abistajana kui erialast pädevust nõudva spetsialistina. Samas ei pidanud ükski vastaja erialast väljaõpet ebaoluliseks. Ükski vastanutest ei valinud vastusevarianti „pole oluline“, mis tähendab, et kõik vastajad pidasid erialast väljaõpet vähemalt mingil määral vajalikuks.

Kui oluliseks peate seda, et tugisikul oleks eelnev erialane väljaõpe?

35 vastust

Joonis 5. Tugisiku erialase väljaõppe olulisus, allikas autorite koostatud.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad seostavad tugisiku töö kvaliteeti otseselt erialase ettevalmistusega. See haakub varasemate tulemustega, kus rõhutati lapse arengu toetamise, käitumise suunamise ja emotsionaalse toe pakkumise olulisust. Nende ülesannete professionaalne täitmine eeldab teadmisi lapse arengust, pedagoogilistest lähenemistest ning käitumisjuhtimise strateegiatest.

Seega võib öelda, et õpetajate hinnangul on tugisiku erialane väljaõpe kaasava hariduse edukaks rakendamiseks hädavajalik. Professionaalne ettevalmistus toetab nii lapse individuaalset arengut kui ka meeskonnatöö toimimist lasteaias ning aitab tagada kvaliteetse tugiteenuse osutamise.

3.2 Tugiisiku olemasolu tähtsus lapse arengule ja rühma toimimisele

Tugiisikute olemasolu toetab positiivselt nii lapse arengut kui ka rühma igapäevast toimimist. Individuaalne ja järjepidev tugi aitab lapsel paremini kohaneda rühma keskkonnaga ning suurendab tema aktiivset osalemist tegevustes.

Tulemused viitavad sellele, et toetuse abil muutuvad lapsed enesekindlamaks ja iseseisvamaks. Paranevad sotsiaalsed oskused, väheneb konfliktide arv ning laps suudab paremini järgida rühmareegleid. See näitab, et tugiisiku roll ei piirdu üksnes hetkeolukordade lahendamisega, vaid toetab lapse pikemaajalist arengut.

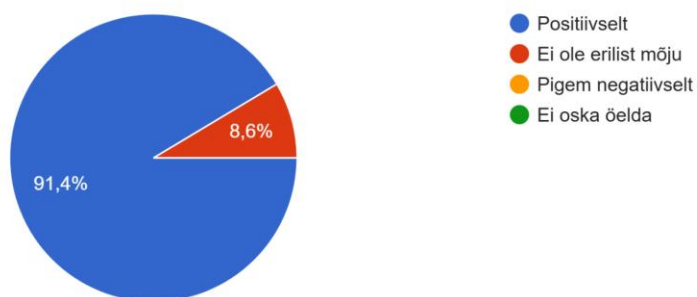
Järgnevas alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele, mis käsitles tugiisiku toetust lapse igapäevasele toimetulekule lasteaias. Küsimusele vastas 35 lasteaiaõpetajat.

Uurimistulemused näitavad, et valdav enamus vastanutest hindab tugiisiku toetust lapse igapäevasele toimetulekule positiivseks. Positiivset toetust märkis 32 õpetajat kogu valimist. Tulemus viitab selgelt, et õpetajate hinnangul toetab tugiisik lapse igapäevast osalemist õppe- ja kasvatustegevustes ning aitab kaasa lapse paremale kohanemisele rühmaeluga.

Vaid 3 vastajat leidsid, et tugiisiku roll ei oma olulist toetust lapse igapäevasele toimetulekule. Tegemist on väikese osakaaluga, mis ei toeta üldist suundumust, kuid osutab sellele, et üksikjuhtudel võib tugiisiku töö tulemuslikkus sõltuda konkreetsetest töökorralduslikest teguritest, rolli selgusest või koostöö kvaliteedist (joonis 6).

Kuidas mõjutab tugiisiku olemasolu teie hinnangul lapse igapäevast toimetulekut?

35 vastust

Joonis 6. Tugiisiku toetus lapse igapäevasele toimetulekule lasteaias, allikas autorite koostatud.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad tajuvad tugiisiku panust lapse arengusse ja igapäevasesse toimetulekusse märkimisväärsena. See haakub varasemate tulemustega, kus rõhutati lapse arengu toetamise, käitumise suunamise ning emotsionaalse toe pakkumise olulisust. Positiivne toetus lapse igapäevaelule kinnitab, et tugiisiku roll ei piirdu üksnes hetkeseisundite lahendamisega, vaid toetab lapse pikemaajalist arengut ja sotsiaalset kohanemist.

Seega võib öelda, et uurimistulemused kinnitavad tugiisiku olulist rolli lapse igapäevase toimetuleku toetamisel lasteaias. Õpetajate hinnangud viitavad tugevale seosele tugiisiku olemasolu ning lapse parema osaluse, turvatunde ja käitumusliku stabiilsuse vahel, mis on kaasava hariduse rakendamise seisukohalt määrava tähtsusega.

Lisaks lapse arengule toetab tugiisiku olemasolu kogu rühma toimimist. Tugiisiku kohalolek võimaldab õpetajal keskenduda rühma terviklikule juhtimisele, samal ajal kui laps, kes vajab rohkem tuge, saab individuaalset juhendamist. See aitab vähendada pingelisi olukordi ning muudab rühma töö sujuvamaks.

Samas toodi esile, et tugiisiku puudumisel suureneb õpetaja töökoormus ning lapse toetamine võib muutuda vähem järjepidevaks. Seega on tugiisiku olemasolu oluline tegur nii lapse arengu kui ka rühma stabiilse toimimise seisukohalt.

Järgmises alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele, mis käsitles muutusi rühma toimimises tugiisiku puudumisel. Küsimusele vastas 35 lasteaiaõpetajat.

Uurimistulemused näitavad, et tugiisiku puudumine toetab märgatavalt rühma igapäevast toimimist. Kõige sagedamini toodi välja õpetaja töökoormuse suurenemine, mille märkis 16 vastajat kogu valimist. Tulemus viitab sellele, et tugiisiku olemasolu vähendab õpetaja individuaalset koormust ning võimaldab keskenduda kogu rühma õppe- ja kasvatustegevusele (joonis 7).

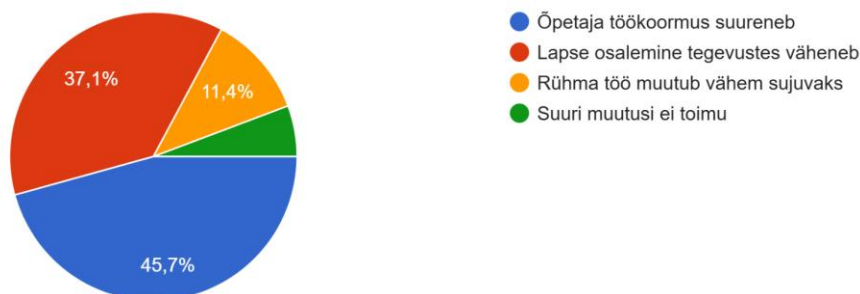
13 vastajat tõid esile, et tugiisiku puudumisel esineb lapse ebasobivates tegevustes sagenemist. See näitab, et ilma individuaalse toeta võib lapsel olla keerulisem järgida rühmareegleid ning osaleda sihipäraselt õppe- ja mängutegevustes.

5 vastajat märkisid, et rühma töö muutub vähem sujuvaks. See viitab sellele, et tugiisiku roll on seotud ka rühma üldise töökorralduse ja tegevuste ladusa kulgemisega.

Kõige vähem, 2 vastajat, leidsid, et suuri muutusi ei toimu. See osakaal on väike ning kinnitab, et valdava enamuse õpetajate hinnangul on tugiisiku puudumine rühma toimimises selgelt märgatav.

Millised muutused toimuvad rühmas siis, kui tugiisik puudub?

35 vastust

Joonis 7. Rühma toimimise muutused tugiisiku puudumisel, allikas autorite koostatud.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et tugiisiku roll ei piirdu üksnes individuaalse lapse toetamisega, vaid avaldub laiemalt kogu rühma dünaamikas ja õpetaja töökorralduses. Tugiisiku puudumisel suureneb õpetaja töökoormus ning lapse käitumuslikud raskused võivad sagedamini esineda, mis omakorda kajastub rühma üldises töörahu ja sujuvuse vähenemises.

Seega kinnitavad tulemused, et tugiisiku olemasolu on oluline nii lapse individuaalse toimetuleku kui ka kogu rühma toimimise seisukohalt. Tugiisik toetab mitte ainult lapse arengut, vaid aitab säilitada ka tasakaalustatud ja efektiivset õppekeskkonda lasteaias.

3.3 Lasteaiaõpetajate kogemused koostöös tugiisikutega

Käesolevas alapeatükis esitatakse uurimistulemused küsimusele, mis käsitles suurimaid väljakutseid koostöös tugiisikuga.

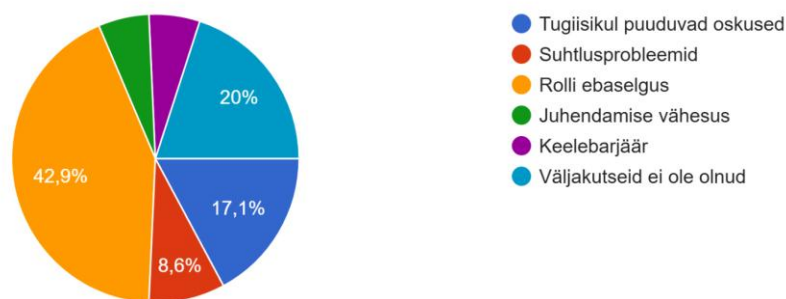
Uurimistulemused näitavad, et suurimaks väljakutseks koostöös tugiisikuga peetakse rolli ebaselgust. Selle vastusevariandi valis 15 õpetajat kogu valimist. Tulemus viitab sellele, et kuigi varasemates hinnangutes peeti rolli üldiselt pigem selgeks, esineb praktikas siiski arusaamatusi vastutusvaldkondade ja tööülesannete jaotuse osas (joonis 8).

Teiseks olulisemaks väljakutseks toodi välja olukord, kus koostöö ei ole olnud sujuv, mida märkis 7 vastajat. See näitab, et igapäevases töös võib ette tulla kommunikatsiooniprobleeme või erinevaid ootusi koostööle.

6 vastajat tõid esile tugiisiku puuduvad oskused kui olulise väljakutse. See seostub varasemate tulemustega, kus rõhutati erialase väljaõppe ja pädevuse arendamise olulisust. Oskuste ebapiisavus võib mõjutada nii lapse toetamist kui ka meeskonnatöö kvaliteeti.

3 vastajat nimetasid suhtlusprobleeme ning 2 vastajat keelebarjääri. Samuti 2 vastajat leidsid, et juhendamise vähesus võib olla koostööd takistav tegur. Kuigi nende osakaal on väiksem, viitavad need tulemused vajadusele süsteemsema juhendamise ja toetava juhtimise järele.

Milline on olnud üks kõige suurem väljakutse koostöös tugiisikuga?
35 vastust

Joonis 8. Koostööga seotud väljakutsed tugiisikuga, allikas autorite koostatud.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et peamised väljakutsed koostöös tugiisikuga on seotud rollide ja vastutuse selgusega ning professionaalse pädevusega. See kinnitab, et lisaks tugiisiku olemasolule on oluline selge töökorraldus, tõhus kommunikatsioon ning piisav ettevalmistus.

Seega võib öelda, et kuigi õpetajad hindavad tugiisiku rolli ja toetust lapse toimetulekule kõrgelt, esineb koostöös siiski struktuurseid ja kommunikatiivseid väljakutseid. Nende teadvustamine loob aluse edasisteks parendusteks töökorralduses ja meeskonnatöös lasteaias. Analüüs näitab, et tugiisiku töö tõhusus sõltub suurel määral meeskondlikust koostööst ning ühiselt kokkulepitud töökorraldusest.

3.4 Tugiisiku roll lasteaias

Intervjuude analüüs näitas, et kõik kuus tugiisikut mõtestasid oma rolli eelkõige lapse individuaalse toetajana, kelle ülesanne on aidata lapsel osaleda lasteaia igapäevastes tegevustes ja rühmatöös. Tugiisikud kirjeldasid, et nad toetavad last nii õppetegevustes, sotsiaalsetes olukordades kui ka igapäevastes toimingutes.

Mitmed vastajad rõhutasid, et tugiisiku töö seisneb lapse juhendamises ja suunamises, mitte tegevuste tegemises lapse eest. Oluliseks peeti lapse enesekindluse ja sotsiaalsete oskuste arendamist ning tema kaasamist rühmategevustesse.

Tööülesannete selguse osas ilmnis erinevusi. Neli tugiisikut kuuest leidsid, et tööülesanded on küll üldjoontes teada, kuid igapäevane töö nõuab palju iseseisvat otsustamist ja paindlikkust. Kaks tugiisikut ütlesid, et tööülesanded ei ole selgelt määratletud ning nad tegutsevad peamiselt lapse vajadustest lähtudes ja õpetajatega koostöös. See näitab, et kuigi tugiisiku roll on üldiselt arusaadav, võib selle täpne sisu rühmades ja lasteaedades erineda.

3.5 Tugiisiku toetus lapse arengule ja rühma toimimisele

Intervjuudest selgus, et enamik tugiisikutest märkis, et nende olemasolu aitab lapsel paremini osaleda rühmategevustes ja toetab lapse arengut. Tugiisikud tõid välja, et lapse osalemine ühistevõttes on paranenud, ta suudab paremini keskenduda ning vajab aja jooksul vähem juhendamist.

Mõned vastajad kirjeldasid ka konkreetseid muutusi lapse käitumises ja oskustes. Näiteks toodi välja, et laps osaleb rohkem hommikuringis, teeb kaasa õppetegevustes ning suudab paremini suhelda teiste lastega. Samuti rõhutati, et lapse jaoks on oluline turvatunne ja teadmine, et tema kõrval on täiskasvanu, kellele ta saab toetuda.

Rühma toimimise seisukohalt leidsid viis tugiisikut kuuest, et nende kohalolek vähendab õpetajate töökoormust. Tugiisik saab keskenduda ühele lapsele, samal ajal kui õpetaja juhib kogu rühma tegevust. See aitab muuta rühma töö sujuvamaks ja ennetada keerulisi olukordi.

Samas üks tugiisik leidis, et tema puudumisel rühma toimimine oluliselt ei muutu, sest õpetajad suudavad olukorraga ka ise toime tulla. Seega võib järeldada, et kuigi tugiisiku toetust hinnati üldiselt positiivseks, sõltub selle ulatus konkreetsest lapsest ja rühma olukorrast.

3.6 Koostöö õpetajate ja tugiisikute vahel

Koostöö õpetajatega oli intervjuude põhjal üldiselt väga positiivne. Kõik kuus tugiisikut kirjeldasid koostööd õpetajatega toetava ja toimivana. Tugiisikud tõid välja, et õpetajatega toimub igapäevane suhtlus ning lapse toetamise küsimusi arutatakse regulaarselt.

Mitmed vastajad rõhutasid, et nad tunnevad end rühma meeskonna liikmena ning nende arvamusega arvestatakse. Selline koostöö aitab paremini märgata lapse vajadusi ja leida sobivaid lahendusi.

Samas tõid kolm tugiisikut kuuest välja, et koostöö suurimaks väljakutseks on ajapuudus ning vajadus jagada tähelepanu ühe lapse ja kogu rühma vahel. Sellistes olukordades peeti kõige olulisemaks avatud suhtlust ja probleemide läbiarutamist.

3.7 Tugiisikute ettevalmistus ja professionaalne areng

Peatükk annab vastuse uurimisküsimusele, milline on tugiisiku roll kaasava hariduse rakendamisel Alutaguse valla lasteaedades ning millised tegurid mõjutavad tugiisikute töö tõhusust.

Intervjuudest selgus, et tugiisikute erialane ettevalmistus on erinev ning ühtne väljaõppesüsteem puudub. Neli tugiisikut kuuest tõid välja, et neil puudub spetsiaalne tugiisiku väljaõpe ning vajalikud teadmised ja oskused on omandatud peamiselt töö käigus, iseseisvalt õppides või kolleegide toetusel. Üks tugiisik kirjeldas oma õppimisprotsessi järgmiselt: */...algul ma ainult jälgisin teda, õppisin last tundma... ja muidugi ma hakkasin kohe raamatuid lugema, olen käinud paaril koolitusel/* (T1). Teine tugiisik tõi välja: */Mul ei ole tugiisiku väljaõpet. Olen käinud paaril koolitusel, aga need ei ole olnud otseselt suunatud tugiisikule/* (T4). Samuti märkis üks osaleja, et */Spetsiaalset väljaõpet ma saanud ei ole, õpin läbi kogemuste/* (T6). Ainult üks tugiisik oli läbinud pedagoogilise täiendõppeprogrammi, mis käsitles abiõpetaja rolli ning erivajadustega laste toetamist (T2). See viitab sellele, et tugiisikute professionaalne ettevalmistus ei ole ühtne ning suur osa vajalikest oskustest kujuneb praktilise kogemuse kaudu.

Kõik uuringus osalenud tugiisikud pidasid oma rolli oluliseks lapse individuaalse arengu ja toimetuleku toetamisel. Tugiisikud kirjeldasid oma rolli eelkõige lapse juhendaja, toetaja ja turvatunde loojana. Üks osaleja sõnastas oma rolli järgmiselt: */Ma pean olema tema jaoks*

100 protsenti olemas/ (T1). Teine tugiisik tõi välja, et tema ülesanne on */lapse individuaalsete vajaduste märkamine ja arvestamine/* (T2). Samuti rõhutas üks osaleja, et tema töö eesmärk on */olla talle toeks ja püüda tema konfliktiolukordi ennetada/* (T4). Praktikal olnud tugiisik kirjeldas oma rolli kui */lapse kõrval olemist, et ta õpiks ise hakkama saama ning kogeks eduelamust/* (T5). Intervjuudest ilmnnes, et tugiisikud peavad oluliseks lapse individuaalset lähenemist, järjepidevat juhendamist ning emotsionaalset toetamist.

Tugiisikud tõid välja, et lapse toetamisel kasutatakse erinevaid meetodeid, mis lähtuvad lapse individuaalsetest vajadustest. Kõige sagedamini nimetati tegevuste samm-sammulist juhendamist, positiivset kinnistamist, rahulikku suunamist ning tegevuste kohandamist vastavalt lapse võimetele. Üks osaleja kirjeldas: */Individuaalselt lähenen temale ja püüan aru saada, millist tuge oleks minu poolt rohkem vaja/* (T3). Teine tugiisik tõi välja, et kasutab */selgeid ja lühikesi juhiseid, tegevuste struktureerimist ning järjepidevust/* (T5). Samuti peeti oluliseks lapse sotsiaalsete oskuste ja eneseregulatsiooni arendamist.

Intervjuudest ilmnnes, et tugiisiku kohalolek mõjutab positiivselt nii lapse arengut kui ka rühma igapäevast toimimist. Mitmed tugiisikud märkisid, et järjepideva toe tulemusena on lapse osalemine rühmategevustes muutunud aktiivsemaks ja iseseisvamaks. Näiteks tõi üks osaleja välja, et laps */on hakanud koostööd tegema/* ja */istub nüüd ilusti hommikuringides/* (T1). Teine vastaja märkis, et laps */osaleb julgemalt rühmategevustes ja vajab vähem otsest sekkumist/* (T6). Samuti leidsid osalejad, et tugiisik võimaldab õpetajatel rohkem keskenduda kogu rühma juhtimisele ning vähendab õpetajate töökoormust. Üks tugiisik märkis: */Minu kohalolek andis õpetajale rohkem võimalust keskenduda kogu rühma juhtimisele/* (T2). Teine osaleja lisas: */Minu kohalolek on rühmale pluss üks täiskasvanud inimene ja aitab õpetajate töökoormust vähendada/* (T4).

Koostööd õpetajate ja teiste meeskonnaliikmetega hinnati üldiselt positiivselt ning seda kirjeldati toetava ja meeskondlikuna. Tugiisikud rõhutasid igapäevase suhtluse ja ühiste arutelude olulisust lapse toetamisel. Üks osaleja tõi välja, et */mind võetakse meeskonnaliikmena, mitte lihtsalt tugiisikuna/* (T1), ning teine märkis: */Käsi südamel võin öelda, et tunnen ennast rühma täisväärtusliku liikmena/* (T4). Praktikandina töötanud tugiisik kirjeldas koostööd */avatud, toetava ja eesmärgipärasena/* (T5). Samas nimetati peamiste väljakutsetena ajapuudust ning vajadust selgema töökorralduse ja rollijaotuse järele. Üks osaleja tõi välja: */Kõige suurem väljakutse on vist ajapuudus/* (T3). Samuti väljendasid mitmed tugiisikud vajadust rohkemate erialaste koolituste ning juhendamise

järele. Ühe osaleja hinnangul oleks vajalikud */koolitused, mis on suunatud just tugiisikutele/* (T4), teine pidas oluliseks */regulaarset supervisiooni ja praktilisi koolitust/* (T6).

Intervjuudest võib järeldada, et tugiisiku rolli peetakse kaasava hariduse rakendamisel lasteaias oluliseks. Tugiisikud toetavad lapse arengut, aitavad kaasa rühma sujuvale toimimisele ning vähendavad õpetajate töökoormust. Samas ilmnes vajadus ühtsema ettevalmistuse, selgema töökorralduse ja suuremate täiendkoolitusvõimaluste järele, et toetada tugiisikute professionaalset arengut ning tõhustada nende rolli kaasava hariduse rakendamisel.

ARUTELU

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaiaõpetajate kogemusi tugisiku rollist kaasava hariduse rakendamisel. Uuringu tulemused näitasid, et lasteaiaõpetajad peavad tugisiku rolli lasteaias oluliseks ning näevad teda eelkõige lapse individuaalse toetajana. Õpetajate hinnangul on tugisiku peamiseks ülesandeks aidata lapsel toime tulla igapäevaste tegevustega, toetada tema kohanemist rühma keskkonnaga ning soodustada osalemist õppe- ja mängutegevustes.

See tulemus on kooskõlas teooriaosas käsitletud tugisiku rolliga haridussüsteemis. Näiteks rõhutavad Haridus- ja Teadusministeeriumi käsitletused ning UNESCO (2017), et tugisiku peamine ülesanne on toetada last tema igapäevases toimetulekus ning aidata tal osaleda rühmategevustes vastavalt oma võimetele. Samuti toob Rahnelt (2021) välja, et tugisik ei tööta lapsega eraldiseisvalt, vaid toetab lapse osalemist rühma tegevustes ning aitab kaasa tema sotsiaalsele kohanemisele. Seega kinnitavad uurimistulemused varasemaid teoreetilisi käsitlusi, mille järgi tugisik on oluline vahendaja lapse ja õpikeskkonna vahel ning toetab lapse aktiivset osalemist rühmaelus.

Uuringu tulemustest selgus ka, et tugisiku olemasolu avaldab positiivset toetust lapse arengule. Osalejate hinnangul muutuvad lapsed tugisiku toel enesekindlamaks, osalevad aktiivsemalt rühmategevustes ning arendavad oma sotsiaalseid oskusi. Seda tulemust saab selgitada Lev Vygotsky sotsiokultuurilise arengu teooria kaudu, mille kohaselt toimub õppimine ja areng sotsiaalses suhtluses ning täiskasvanu toel lapse lähima arengu tsoonis (Vygotsky, 1978). Tugisik toimib selles protsessis juhendaja ja toetajana, aidates lapsel tegutseda olukordades, kus ta iseseisvalt veel toime ei tule, kuid suudab seda teha täiskasvanu juhendamisel. Lisaks on teooriaosas rõhutatud, et tugisiku toetus võib mõjutada lapse enesehinnangu, motivatsiooni ja eneseregulatsiooni kujunemist. Kui laps kogeb, et ta saab ülesannetega hakkama ning tema pingutusi märgatakse ja tunnustatakse, kujuneb tal positiivsem minapilt ning suurem valmisolek osaleda õppetegevustes. Seetõttu võib järeldada, et uurimistulemused kinnitavad Vygotsky teooriat, et täiskasvanu teadlik ja järjepidev tugi aitab kaasa lapse arengule ja õppimisele.

Lisaks lapse individuaalsele arengule näitasid uurimistulemused, et tugisiku olemasolu toetab positiivselt ka rühma igapäevast toimimist. Uuringus osalenud õpetajad tõid esile, et tugisiku kohalolek võimaldab õpetajal keskenduda paremini kogu rühma juhtimisele, samal

ajal kui tugiisik saab pakkuda individuaalset tuge lapsele, kes seda vajab. Selle tulemusena muutuvad õppe- ja kasvatustegevused sujuvamaks ning rühmas esineb vähem pingelisi olukordi. See tulemus on kooskõlas varasemate uuringutega, millele viidatakse ka töö teooriaosas. Webster jt (2010) ja Blatchford jt (2012) on oma uurimustes leidnud, et tugiisiku olemasolu võib vähendada õpetaja töökoormust ja stressi taset, kuna õpetaja saab keskenduda õppeprotsessi läbiviimisele, samal ajal kui tugiisik suunab abivajava lapse käitumist ja osalemist tegevustes. Samuti rõhutavad Koster jt (2009), et tugiisik võib parandada meeskonnatööd ja rühma sotsiaalset toimimist, kui tema roll on selgelt määratletud ja ta on integreeritud rühma igapäevaellu. Seega kinnitavad uurimistulemused varasemaid teadusuuringuid, mille järgi tugiisiku roll toetab positiivselt nii õpetaja tööd kui ka rühma toimimist tervikuna.

Uuringus ilmnis olulise teemana ka õpetaja ja tugiisiku koostöö tähtsus. Tulemused näitasid, et tõhus koostöö põhineb avatud suhtlemisel, regulaarsetel aruteludel ning vastastikusel usaldusel. Õpetajad ja tugiisikud jagavad omavahel tähelepanekuid lapse arengu kohta ning arutavad koos võimalikke lahendusi keerukamates olukordades. Seda tulemust saab selgitada Bronfenbrenneri ökoloogilise süsteemi teooria kaudu (Bronfenbrenner, 1979), mille kohaselt mõjutavad lapse arengut erinevad keskkonnad ja süsteemid, sealhulgas haridusasutus, perekond ja kogukond. Lapse areng sõltub suurel määral sellest, kuidas need süsteemid omavahel koostööd teevad. Kui õpetajad, tugiisikud ja teised spetsialistid tegutsevad ühise eesmärgi nimel ning jagavad omavahel informatsiooni, on võimalik pakkuda lapsele järjepidevamat ja tõhusamat tuge. Lisaks toetab seda ka Lindermanni (2025) uuring, mille kohaselt on tõhus koostöö õpetajate ja õpetajat abistavate töötajate vahel erivajadustega laste toetamisel võtmetähtsusega. Kui rollid on selgelt jaotatud ning suhtlus toimib, saavad nii õpetajad kui ka tugiisikud keskenduda oma põhifunktsioonidele ning pakkuda lapsele järjepidevat tuge.

Samas töid uuringus osalenud õpetajad ja tugiisikud välja, et koostööd võivad mõnikord raskendada ajapuudus või ebaselged rollijaotused. Kuigi tugiisiku rolli peetakse oluliseks, ei ole tööülesanded ja vastutus alati piisavalt selgelt määratletud. Seda kinnitab ka Lindermanni (2025) uuring, kus leiti, et õpetajate kogemused tugiisikutega on tihedalt seotud rollide ja vastutuse selgusega. Teooriaosas on rõhutatud, et selge tööjaotus, vastastikune usaldus ja regulaarne suhtlus loovad eelduse, et lapsele pakutav tugi on järjepidev ja eesmärgipärane.

Kui need tingimused ei ole täidetud, võib koostöö muutuda ebaühtlaseks ning see võib omakorda mõjutada lapsele pakutava toe kvaliteeti.

Uuringu tulemused näitasid ka, et tugiisikud peavad oluliseks professionaalset arengut ja täiendkoolitusi. Mitmed osalejad tõid esile vajaduse praktiliste koolituste järele, mis keskenduksid käitumisraskustega laste toetamisele, suhtlemisoskuste arendamisele ning erinevate tugimeetmete rakendamisele lasteaias. Seda toetavad ka varasemad uuringud. Näiteks Järve ja Plakso (2025) on leidnud, et õpetajad, kes on osalenud erivajadustega lastega seotud täiendkoolitustel, hindavad oma valmisolekut kaasava hariduse rakendamisel kõrgemalt.

Käesoleva uurimistöö teooriaosas on välja toodud, et tugiisikute süsteem vajab professionaalsemat korraldust ning süsteemsemat väljaõpet (Tamm & Kivistik, 2018; European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2017). Kui tugiisikutele ei pakuta piisavalt koolitusi ja juhendamist, võib see mõjutada nende töö efektiivsust ning lapsele pakutava toe kvaliteeti.

Käesoleval uurimistööl on praktiline väärtus haridusasutustele, kohalikele omavalitsustele ning tugiisikuteenuse korraldajatele. Töö annab ülevaate tugiisikute rollist ja selle rakendamisest Alutaguse valla ning Jõhvi lasteaedades ning toob esile tegurid, mis toetavad või takistavad tõhusa toe pakkumist erivajadustega lastele. Uuringu tulemused aitavad mõista õpetajate kogemusi ja vajadusi tugiisikute kaasamisel ning pakuvad sisendit tugiisikute töökorralduse ja rollijaotuse selgemaks kujundamiseks.

Uuringu fookus nimetatud piirkondadel tuleneb asjaolust, et tegemist on Ida-Virumaa omavalitsustega, kus laste arengulised ja sotsiaalsed eripärad võivad olla mitmekesisemad ning tugiteenuste vajadus seetõttu suurem. Samas on varasemates uuringutes käsitletud tugiisiku rolli peamiselt üldisel tasandil või suuremates linnades, mistõttu on piirkondlikud praktikad ja kogemused jäänud vähem uurituks. Seega täidab käesolev töö teaduslikku ja praktilist tühimikku, pakkudes ülevaadet tugiisiku rolli rakendamisest väiksemates omavalitsustes ning tuues esile kohaliku tasandi eripärad.

Samuti toob töö esile tugiisikute koolitus- ja täiendkoolituse vajadused, mis võimaldavad kavandada sihipäraseid koolitusprogramme ning tõsta teenuse kvaliteeti. Uuringu tulemused toetavad kaasava hariduse põhimõtete rakendamist ning võivad olla aluseks edasistele uuringutele tugiisikute rolli ja tugisüsteemide toimimise kohta.

Uurimistöö piiranguks on suhteliselt väike valim, mis hõlmas ainult Alutaguse valla ja Jõhvi lasteaedade õpetajaid ja tugiisikuid, mistõttu ei pruugi tulemused olla üldistatavad kõigile Eesti lasteaedadele. Intervjuude arv oli samuti väike, mistõttu kajastavad tulemused eelkõige konkreetsete osalejate kogemusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida Alutaguse valla ja Jõhvi lasteaiaõpetajate ning tugiisikute kogemusi tugiisiku rollist kaasava hariduse rakendamisel. Uurimistöö keskenduti kolmele uurimisküsimusele: milline on lasteaiaõpetajate ettekujutus tugiisiku rollist ja ootused tugiisikule lasteaia igapäevastes õppe- ja kasvatustegevustes, kuidas toetab tugiisiku olemasolu laste arengut ja rühma toimimist tugiisikute vaatenurgast ning millised on lasteaiaõpetajate kogemused koostöös tugiisikutega Alutaguse valla ja Jõhvi lasteaedades.

Uurimistöö tulemustest selgus, et lasteaiaõpetajad peavad tugiisiku rolli lasteaias oluliseks ning näevad teda eelkõige lapse individuaalse toetajana. Õpetajate hinnangul on tugiisiku peamiseks ülesandeks toetada last igapäevastes tegevustes, aidata tal paremini kohaneda rühma keskkonnaga ning soodustada tema osalemist õppe- ja mängutegevustes. Samuti peeti oluliseks tugiisiku võimet märgata lapse individuaalseid vajadusi ning pakkuda talle sobivat juhendamist ja emotsionaalset tuge.

Tulemused näitasid, et tugiisiku olemasolu avaldab positiivset toetust laste arengule ja rühma toimimisele. Tugiisikute hinnangul aitab individuaalne tugi lastel muutuda enesekindlamaks, suurendab nende osalemist rühmategevustes ning toetab sotsiaalsete oskuste arengut. Samuti toob välja, et järjepidev juhendamine ja positiivne tagasiside aitavad lastel paremini järgida rühma kokkuleppeid ning tulla toime igapäevaste tegevustega. Seega võib järeldada, et tugiisiku roll on oluline lapse arengu toetamisel ning kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel lasteaias.

Lisaks lapse arengule toetab tugiisiku olemasolu ka rühma igapäevast toimimist. Uuringus osalenud õpetajad ja tugiisikud tõid esile, et tugiisiku kohalolek võimaldab õpetajal keskenduda kogu rühma juhtimisele, samal ajal kui tugiisik saab pakkuda individuaalset tuge lapsele, kes seda rohkem vajab. See aitab vähendada pingelisi olukordi rühmas ning muudab õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise sujuvamaks. Samas märgiti, et tugiisiku puudumisel võib õpetajate töökoormus suurenedä, kuna õpetajad peavad samaaegselt tegelema nii rühma kui ka lisatuge vajava lapsega.

Olulise teemana tõstati ka koostöö õpetajate ja tugiisikute vahel. Uuringu tulemused näitasid, et tõhus koostöö põhineb avatud suhtlusel, regulaarsetel aruteludel ning vastastikusel usaldusel. Õpetajad ja tugiisikud jagavad omavahel tähelepanekuid lapse

arengu kohta ning arutavad ühiselt võimalikke lahendusi keerukamates olukordades. Samas tõid mõned osalejad välja, et koostööd võivad mõnikord raskendada ajapuudus või ebaselged rollijaotused. Seetõttu peetakse oluliseks selgemat tööülesannete määratlemist ning paremat meeskonnasisest infovahetust.

Uuringust selgus ka, et tugiisikud peavad oluliseks professionaalset arengut ja täiendkoolitusi. Mitmed osalejad tõid välja vajaduse praktiliste koolituste järele, mis keskenduksid näiteks käitumisraskustega laste toetamisele, suhtlemisoskuste arendamisele ning erinevate tugimeetmete rakendamisele lasteaias. Samuti peeti oluliseks regulaarset juhendamist ja tagasisidet, mis aitaks tugiisikutel oma tööd tõhusamalt teha.

Tugiisiku roll on tänapäeva lasteaias muutumas üha olulisemaks, eriti kaasava hariduse kontekstis. Tema toetus ulatub lapse individuaalsest arengust kuni õpetaja töökoormuse ja meeskonnatöö kvaliteedini. Samas nõuab see roll selget määratlemist, pädevust ning koostööpõhist lähenemist kogu hariduskeskkonnas.

Kokkuvõttes võib järeldada, et tugiisiku roll on kaasava hariduse rakendamisel lasteaias väga oluline. Tugiisik aitab toetada lapse individuaalset arengut, parandada tema osalemist rühmategevustes ning toetada õpetaja tööd rühma igapäevase tegevuse korraldamisel. Samas näitavad uurimistulemused, et tugiisiku töö tõhusus sõltub suuresti selgest rollijaotusest, heast koostööst õpetajate ja teiste spetsialistidega ning võimalustest professionaalseks arenguks.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ainscow, M. 2005. *Developing inclusive education systems: What are the levers for change?* (PDF) [Developing inclusive education systems: What are the levers for change?](#) (viimati vaadatud 5.05.2025)

Alusharidusseadus. (2025). RT I, 01.07.2025, 1; 15-17 § 12, § 13.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/101072025002> (viimati vaadatud 17.01.2026)

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press. https://raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2025/02/1_x_The-Ecology-of-Human-Development_-Experiments-by-Nature-and-Urie-Bronfenbrenner-Harvard-University-Press-Cambridge-Mass-1979-compressed.pdf (viimati vaadatud 24.01.2026)

Forlin, C. & Chambers, D. (2011). Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, lk 17–32.
<https://doi.org/10.1080/1359866X.2010.540850> (viimati vaadatud 15.01.2026)

Haridus- ja Noorteamet (2024) <https://harno.ee/kaasav-haridus> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Haridus- ja Teadusministeerium (2025). *Alusharidus Eestis: lapse arengu toetamine ja kaasav haridus*. <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/alusharidus#lapse-arengu-toetami> (Viimati vaadatud 17.01.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2019). *Eesti elukestva õppe strateegia 2020* (PDF).
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/1.elukestva_oppe_strateegia_vahehindamise_aruanne_0.pdf (viimati vaadatud 24.01.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-07/haridusvaldkonna_arengukava_2035_2810.pdf (viimati vaadatud 5.05.2025)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). Kaasava hariduse rakendamise tegevuskava.
<https://rtk.ee/kaasava-hariduse-pohimotete-rakendamine-perioodil-2021-2027> (viimati vaadatud 16.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. 2023. „Tuge vajav laps lasteaias.“ Haridusportaal.
<https://projektid.edu.ee/spaces/HTMARJ/pages/298584701/2.+Tuge+vajav+laps+lasteaias> (viimati vaadatud 27.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Õppekorraldus ja tugiteenused: tugispetsialistide roll*. <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/toe-vajadusega-opilased> (viimati vaadatud 5.05.2025)

Häidkind, P., & Villem, K. (2014). *Hindamine, arengukeskkonna kohandamine ja õppe kasvatustegevus*. P. Häidkind, K. Palts, J. Pillmann, : K. Ennok, K. Villem, & T. Peterson (toim), Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele. (lk 35-41). Haridus- ja Teadusministeerium.

Järve, E., Plakso, S. (2025). *Õpetaja enesetõhusus kaasava hariduse rakendamisel ja selle suurendamiseks pakutav tugi koolieelses lasteasutuses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/ae69826f-62a0-4456-85c7-5b0072a2a65c/content> (viimati vaadatud 17.01.2025)

Kikas, E., & Tulviste, T. (2021). *Tugispetsialistide ja õpetajate koostöö kaasavas hariduses*. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/a1df0319-6b25-42cd-8cf0-a9038c045f7f/content> (viimati vaadatud 5.05.2025)

Kivirand, T., Šuman, C., & Nelis, P. (2024). *Kaasav hariduskorraldus rühma- või klassiruumi praktikas*. Ä. Leijen (toim), Kaasav haridus. (lk 87-112). Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kliinikum veebileht. *Lapseea psüühikahäired*. https://www.kliinikum.ee/psyhhaatriakliinik/lisad/ravi/ph/90lapseea_ph.htm#F91.3_T%C3%B5rges-trotslik_k%C3%A4itumine (viimati vaadatud 5.05.2025)

Kutsestandard. Lapsehoidja tase 4
[Kutsestandardid: Lapsehoidja, tase 4 - Kutseregister](#) (viimati vaadatud 26.02.2026)

Lindermann, E. (2025) *Õpetajat abistavate töötajate arvamused oma pädevusest seoses erivajadustega laste ja nende kaasamisega lasteaias rühmas*. Magistritöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d44a405e-2036-4922-8390-465aaa39d685/content>

Nelis, P., Kivirand, T. (2024). *Kaasava hariduse tähendus ja rakendamine*. Kaasav haridus. Äli Leijen (Toim.) Tartu Ülikooli Kirjastus

Nelis, P., & Pedaste, M. (2020). *Kaasava hariduse mudel alushariduse kontekstis: süstemaatiline kirjandusülevaade*. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, 8(2), 138–163. <https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.06>

[A model of inclusive education in the context of Estonian preschool education: a systematic literature review | Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education](#) (viimati vaadatud 26.02.2026)

Nutbrown, C., & Clough, P. (2004). Inclusion and exclusion in the early years: conversations with European educators. *European Journal of Special Needs Education*, 19 (3), 301-315.

https://www.researchgate.net/publication/40885708_Teachers'_view_of_educational_support_to_children_in_need_of_special_support (viimati vaadatud 4.05.2025)

OpenAI. (2026). *ChatGPT* (Tehisintellektil põhinev keelemudel) <https://chatgpt.com/> (viimati vaadatud 08.02.2026)

Peaasi veebileht. *Autism ja Autismispekter*. <https://peaasi.ee/autismispektri-haired/> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Peaasi veebileht *Sotsiaal-emotsionaalne pädevus ja lapse areng*. <https://peaasi.ee/sotsiaal-emotsionaalne-padevus-ja-lapse-areng/> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. § 46. Kooli pidaja ja kooli ülesanded vajaliku toe väljaselgitamisel ja rakendamisel. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072017040?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 23.01.2026)

Rahnel, A. (2021). *Lasteaiaõpetajate ootused tugiisikule ning koostööd tugiisikuga soodustavad ja takistavad tegurid lasteaiaõpetajate hinnangul*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/089b73ff-749e-405d-9429-721de1d5fb05/content> (viimati vaadatud 20.12.2025)

SA Innove. 2020. *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolides*. Rajaleidja.ee. <https://rajaleidja.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-%C3%B5pilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>

Sandberg, A., Norling, M. & Lillvist, A. (2009). *Teachers' view of educational support to children in need of special support*. https://www.researchgate.net/publication/40885708_Teachers'_view_of_educational_support_to_children_in_need_of_special_support

Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna spetsialist, tase 4 kutsereregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/11111545/ (viimati vaadatud 26.02.2026)

Sotsiaalkindlustusameti veebileht. *Tugiisikuteenus raske ja sügava puudega lapsele*. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/documents/2023-06/tugiisikuteenus.pdf> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Tervise Arengu Instituut (2024). *Tugiisikutel on vaja õiglaseid töötingimusi*. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoe/tugiisikutel-vaja-oglaseid-tootingimusi> (viimati vaadatud 21.04.2026)

Tervisekassa veebileht. *Kuidas ära tunda ATH?* <https://tervisekassa.ee/blogi/kuidas-ara-tunda-ath> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Tugiisikuteenuse osutamise kord. (2020). *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/403122020029?leiaKehtiv>

UNESCO. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Paris: UNESCO, lk 12–15. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254> (viimati vaadatud 15.01.2026)

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press. <https://www.scribd.com/document/176145822/L-S-Vygotsky-Mind-in-Society-1978> (viimati vaadatud 4.05.2025)

Õpetajate Leht. *Segi nagu puder ja kapsad – erivajadus, erilisus ning vaimne ja füüsiline puue*. <https://opleht.ee/2018/03/segi-nagu-puder-ja-kapsad-erivajadus-erilisus-ning-vaimne-ja-fuusiline-puue/>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content> (Viimati vaadatud 29.01.2026)

Õiguskantsleri veebileht (2020). *Erivajadusega lapsele tugiisiku tagamine lasteaias*. <https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2024-11/Erivajadusega%20lapsele%20tugiisiku%20tagamine%20lasteaias.pdf> (Viimati vaadatud 05.03.2026)

Webster, R., Blatchford, P., Bassett, P., Brown, P., Martin, C. ja Russell, A. 2010. Double standards and first principles: Framing teaching assistant support for pupils with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*, 25(4), 319–336. <https://eric.ed.gov/?id=EJ905956&utm> (viimati vaadatud 29.09.2025)

LISAD

Lisa 1. Küsitlus õpetajatele: tugiisiku roll kaasavas hariduses Alutaguse Valla ning Jõhvi Lasteaedades

Lugupeetud õpetaja!

Oleme Tartu Ülikooli Narva Kolledži “Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas” üliõpilased Laura Jõesaar ja Kati Juhkov. Viime läbi uuringut teemal “Tugiisiku roll kaasavas hariduses Alutaguse valla- ja Jõhvi lasteaedades”. Käesolev küsitlus on osa bakalaureusetööst, mille eesmärk on uurida tugiisiku rolli ja selle mõju lasteaias kaasava hariduse rakendamisel. Palume vastata küsimustele ausalt ja oma kogemustele tuginedes. Küsitlus on anonüümne ja andmeid kasutatakse ainult teadustöö eesmärgil. Küsimustele vastamiseks kulub maksimaalselt 15 minutit. Oleme väga tänulikud, kui leiate selle aja.

Soovime teie tagasisidet hiljemalt 12.01.2026.

Küsimuste korral oleme meelsasti nõus vastama e-maili teel: laurajoe@ut.ee.

Ette tänades,

üliõpilased Laura Jõesaar ja Kati Juhkov.

I. Taustainfo (5 küsimust)

1. Kui kaua olete töötanud lasteaiaõpetajana?

- ☐ Vähem kui 1 aasta
- ☐ 1–5 aastat
- ☐ 6–10 aastat
- ☐ 11-15 aastat
- ☐ 16 ja rohkem

2. Mis ametikohal te hetkel töötate?

- ☐ Rühmaõpetaja
- ☐ Abiõpetaja
- ☐ Tugispetsialist

3. Kas teie rühmas on olnud tugiisikuga laps?
- ☐ Jah, rühmas on hetkel tugiisikuga laps
 - ☐ Jah, rühmas on varem olnud tugiisikuga laps
 - ☐ Ei, rühmas ei ole olnud tugiisikuga laps
4. Kui mitme tugiisikuga olete oma töös kokku puutunud?
- ☐ 1–2 tugiisikut
 - ☐ 3–5 tugiisikut
 - ☐ 6–10 tugiisikut
 - ☐ Rohkem kui 10 tugiisikut
5. Millises vanuses lastega te hetkel töötate?
- ☐ 1,5–3 aastat
 - ☐ 3–5 aastat
 - ☐ 5–7 aastat
 - ☐ Liitühm

II. Õpetajate ettekujutus tugiisiku rollist (9 küsimust)

6. Kui oluliseks peate tugiisiku rolli kaasava hariduse rakendamisel lasteaias?
- ☐ Väga oluliseks
 - ☐ Pigem oluliseks
 - ☐ Pigem mitte oluliseks
 - ☐ Üldse mitte oluliseks
7. Kui selgelt on teie arvates määratletud tugiisiku roll ja ülesanded teie lasteaias?
- ☐ Väga selgelt (roll ja ülesanded on täpselt määratletud ning kõik osapooled mõistavad neid ühtemoodi)
 - ☐ Pigem selgelt (üldine arusaam on olemas, kuid mõningaid aspekte võiks täpsustada)
 - ☐ Ei ole üldse määratletud (puuduvad selged kokkulepped või ametlik kirjeldus)

8. Milliseid alljärgnevaid ülesandeid peate tugiisiku töö peamiseks osaks? (*Valige kõik sobivad*)
- ☐ Abistab last igapäevatoimingutes
 - ☐ Suunab ja korrigeerib lapse käitumist
 - ☐ Toetab lapse sotsiaalselt suhtlemist
 - ☐ Toetab lapse osalust õppe- ja mängutegevustes
 - ☐ Aitab õpetajat kogu rühma juhtimisel
 - ☐ Pakub emotsionaalset tuge lapsele
9. Millises ulatuses peaks tugiisik oma tööd iseseisvalt korraldama?
- ☐ Tugiisik peaks töötama peamiselt juhendamise all ja juhiste järgi.
 - ☐ Tugiisik võib osa otsuseid ise teha, kuid üldine töökorraldus toimub juhendaja suunamisel.
 - ☐ Tugiisik peaks oma tööd korraldama enamasti iseseisvalt, vajadusel juhendajaga nõu pidades.
 - ☐ Tugiisik peaks olema täiesti iseseisev, vastutades täielikult oma töökorralduse eest.
10. Millised on teie hinnangul (hetkel teiega koostööd tegeva) tugiisiku tööalased teadmised ja oskused?
- ☐ Väga head (tugiisikul on vajalikud teadmised ja oskused, et oma rolli tõhusalt täita)
 - ☐ Head (üldiselt tuleb tugiisik oma ülesannetega toime)
 - ☐ Piisavad (mõnes valdkonnas vajaks rohkem tuge või juhendamist)
 - ☐ Ebapiisavad (sageli vajab olulist juhendamist või ei saa iseseisvalt hakkama)
 - ☐ Ei oska hinnata
11. Millisel määral võiks tugiisik osaleda rühma igapäevategevustes lisaks oma toetatava lapse abistamisele?
- ☐ Võib aidata teisi lapsi või rühma vaid siis, kui toetatav laps parasjagu abi ei vaja.
 - ☐ Jah, tugiisik võiks aktiivselt osaleda ka rühma üldistes tegevustes, kui see ei sega toetatava lapse toetamist.
 - ☐ Jah, tugiisiku roll võiks hõlmata kogu rühma toetamist võrdselt teiste töötajatega.

12. Kui oluliseks peate seda, et tugiisikul oleks eelnev erialane väljaõpe?

- ☐ Väga oluline (tugiisikul peaks kindlasti olema vastav väljaõpe)
- ☐ Pigem oluline (väljaõpe annab tööks vajaliku ettevalmistuse, kuid seda saab täiendada töökogemusega)
- ☐ Vähem oluline (piisab, kui tugiisik on motiveeritud ja juhendatav)
- ☐ Pole oluline (tööks sobib ka ilma eelneva väljaõppeta, kui inimene on sobiva iseloomuga)

13. Milliseid alljärgnevaid oskusi peaks tugiisik teie arvates kõige enam endas arendama?

(Valige kuni 3 kõige olulisemat)

- ☐ Suhtlemis- ja koostööoskusi
- ☐ Käitumise suunamise oskusi
- ☐ Lapse arengu toetamise oskusi
- ☐ Emotsionaalse toe pakkumise oskusi
- ☐ Kaasava hariduse põhimõtete mõistmist

14. Kui heaks hindate tugiisikute teadlikkust kaasava hariduse põhimõtetest?

- ☐ Väga heaks (tugiisikud tunnevad hästi kaasava hariduse põhimõtteid ja rakendavad neid teadlikult)
- ☐ Heaks (üldine teadlikkus on olemas, kuid vajaks aeg-ajalt täiendamist)
- ☐ Rahuldavaks (tugiisikud teavad põhimõtteid pealiskaudselt, kuid rakendamine on ebaühtlane)
- ☐ Väheseks (teadlikkus kaasava hariduse põhimõtetest on nõrk või puudulik)

III. Koostöö tugiisikuga (7 küsimust)

15. Kuidas hindate oma senist koostöökogemust tugiisikutega üldiselt?

- ☐ Väga hea (enamik koostöökogemusi on olnud sujuvad ja tulemuslikud)
- ☐ Rahuldav (kogemused on olnud erinevad, nii häid kui keerulisemaid olukordi)
- ☐ Puudulik (koostöö on valdavalt olnud keeruline või ebaefektiivne)

16. Kui sageli teete tugiisikuga koostööd rühmategevuste planeerimisel või läbiviimisel?

- ☐ Igapäevaselt
- ☐ Mõned korrad nädalas
- ☐ Harva
- ☐ Üldse mitte

17. Kui valmis on tugiisik õpetaja juhendamist ja suuniseid kuulama?

- ☐ Väga valmis (arvestab juhendamise ja nõuannetega järjepidevalt)
- ☐ Pigem valmis (üldjuhul kuulab ja võtab juhendamist arvesse)
- ☐ Vähem valmis (järgib juhendamist valikuliselt)
- ☐ Mitte valmis (eelistab tegutseda oma äranägemise järgi)

18. Kuidas hindate tugiisiku kaasatavust oma meeskonnatöös?

- ☐ Väga hea (tugiisik on aktiivne ja täisväärtuslik meeskonnaliige)
- ☐ Hea (tugiisik on üldiselt kaasatud, kuid vahel jääb kõrvale mõnest ühistegevusest)
- ☐ Piiratud (tugiisik osaleb meeskonnatöös vaid osaliselt või juhendamisel)
- ☐ Puudulik (tugiisik ei ole meeskonna töösse kaasatud)

19. Kas tugiisik saab teie hinnangul piisavat juhendamist oma tööks?

- ☐ Jah, saab regulaarselt ja piisaval määral juhendamist
- ☐ Saab aeg-ajalt, kuid mitte järjepidevalt
- ☐ Saab harva või ebapiisavalt juhendamist
- ☐ Ei saa üldse juhendamist

20. Kes juhendab tugiisikut kõige enam?

- ☐ Õpetaja
- ☐ Abiõpetaja
- ☐ Lapsevanem
- ☐ Lasteaia juhtkond

- ☐ Lasteaia tugispetsialist
- ☐ Keegi ei juhenda

21. Millised on olnud suurimad väljakutsed koostöös tugiisikutega?

- ☐ Tugiisikul puuduvad oskused
- ☐ Suhtlusprobleemid
- ☐ Rolli ebaselgus
- ☐ Juhendamise vähesus
- ☐ Keelebarjäär
- ☐ Väljakutseid ei ole olnud

IV. Tugiisiku mõju lapse arengule ja rühma toimimisele (9 küsimust)

22. Kuidas mõjutab tugiisiku olemasolu teie hinnangul lapse igapäevast toimetulekut?

- ☐ Positiivselt
- ☐ Ei ole erilist mõju
- ☐ Pigem negatiivselt

23. Mille poolest enim tugiisiku olemasolu lapsel paremini osaleda rühmategevuses?

- ☐ Tugiisiku olemasolu suurendab lapse kindlustunnet ja julgustab aktiivsemalt rühmategevustes osalema.
- ☐ Tugiisiku olemasolu ei mõjuta lapse osalemist, sest laps eelistab tegutseda iseseisvalt.
- ☐ Tugiisiku olemasolu võib vähendada lapse iseseisvust, kui tugiisik sekkub rühmategevustesse liiga palju.
- ☐ Tugiisik aitab lapsel paremini mõista juhiseid ja ülesandeid, mistõttu osaleb laps rühmategevustes tõhusamalt.
- ☐ Tugiisiku toe abil suudab laps paremini jälgida rühma tempot ja püsida tegevustes kauem.
- ☐ Tugiisik aitab lapsel luua ja hoida suhteid eakaaslastega, mis soodustab aktiivset

osalemist rühmas.

24. Millises ulatuses aitab tugiisik vähendada teie töökoormust?

- ☐ Tugiisik vähendab märkimisväärselt minu töökoormust.
- ☐ Tugiisik aitab teatud olukordades, kuid üldine töökoormus jääb samaks.
- ☐ Tugiisik ei mõjuta minu töökoormust.
- ☐ Tugiisiku juhendamine ja koostöö suurendavad mõnikord minu töökoormust.

25. Milline on tugiisiku mõju kogu rühma tööle?

- ☐ Parandab rühma üldist toimimist
- ☐ Mõjutab mõningal määral (aitab rühma tööd osaliselt, aga mõju ei ole ühtlane)
- ☐ Ei mõjuta rühmatööd
- ☐ Mõjutab negatiivselt (põhjustab segadust või raskusi rühma töös)

26. Mille poolest enim aitab tugiisiku olemasolu lapsel paremini osaleda rühmategevuses?

- ☐ Jah, selgelt toetab
- ☐ Mõningal määral toetab
- ☐ Pigem ei toeta
- ☐ Ei toeta üldse

27. Kuidas tugiisiku kohalolek võib takistada lapse iseseisvumist?

- ☐ Tugiisik teeb lapse eest liigseid toiminguid, mistõttu laps ei harjuta ise ülesandeid lahendama
- ☐ Laps muutub tugiisikust liigselt sõltuvaks ja ei julge proovida tegevusi omal käel
- ☐ Tugiisiku pidev sekkumine võib vähendada lapse enesekindlust ning usku oma võimetusse

28. Millised muutused toimuvad rühmas siis, kui tugiisik puudub?

- ☐ Õpetaja töökoormus suureneb
- ☐ Lapse osalemine tegevustes väheneb

☐ Rühma töö muutub vähem sujuvaks

☐ Suuri muutusi ei toimu

29. Mida peate tugiisiku töö juures kõige olulisemaks?

☐ Lapse igapäevase tegevuse juhendamine ja käitumise suunamine

☐ Lapse aktiivse osalemise ja arenguvõimaluste toetamine

☐ Lapse emotsionaalse heaolu ja turvatunde tagamine

☐ Õpetaja toetamine ja abistamine igapäevastes rühmategevustes ning õppe- ja kasvatustöös

☐ Koostöö lapsevanematega ja info jagamine

30. Kui vajalikuks peate võimalust, et tugiisik saaks regulaarselt täienduskoolitustel osaleda?

☐ Väga oluline

☐ Pigem oluline

☐ Ei oska öelda

☐ Pigem ebaoluline

☐ Üldse mitte oluline

Lisa 2. Intervjuu tugiisikutele: Tugiisiku roll kaasavas hariduses Alutaguse Valla ning Jõhvi Lasteaedades

Lugupeetud tugiisik!

Oleme Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilased Kati Juhkov ja Laura Jõesaar ning õpime õppekaval „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“. Koostame oma lõputööd teemal „Alutaguse valla lasteaiaõpetajate kogemused tugiisiku rollist kaasava hariduse rakendamisel“.

Seoses uurimistööga sooviksime paluda Teid osaleda intervjuus, mille eesmärk on uurida tugiisikute kogemusi ja arvamusi kaasava hariduse rakendamisel lasteaia keskkonnas. Intervjuu kestaks ligikaudu 30–40 minutit ning soovi korral saadame Teile eelnevalt tutvumiseks ka intervjuu küsimused.

Palume Teil võimalusel teada anda, kas oleksite valmis intervjuus osalema ning milline aeg Teile vestluseks sobiks.

Täname Teid ettepaneku kaalumise eest ning loodame Teie koostööle.

Lugupidamisega,

Kati Juhkov ja Laura Jõesaar

I. Taustainfo ja rolli mõtestamine

1. Kuidas jõudsite tugiisiku ametini ning milliste rühmade ja lastega olete seni töötanud?
(koondab 3 taustaküsimust)
2. Kuidas mõtestate oma rolli tugiisikuna ja milliseid ülesandeid peate oma töös kõige olulisemaks?
3. Kui selgelt on teie hinnangul teie tööülesanded lasteaias määratletud ning kui palju tegutsete iseseisvalt?

II. Igapäevatöö ja lapse toetamine

4. Milliseid meetodeid kasutate toetatava lapse juhendamisel igapäevategevustes ja rühmategevustes?
5. Milliseid muutusi olete märganud lapse osalemises ja toimetulekus tänu teie toele?

III. Koostöö õpetajate ja meeskonnaga

6. Kuidas kirjeldaksite oma koostööd rühmaõpetajate ja teiste meeskonnaliikmetega?
7. Kui sageli ja millisel viisil arutate õpetajatega lapse toetamist või rühma töö korraldamist?
8. Millist juhendamist olete saanud ning kas tunnete end rühma täisväärtusliku liikmena?
9. Millised on olnud kõige olulisemad väljakutsed koostöös õpetajatega ning kuidas neid tavaliselt lahendate?

IV. Mõju rühmale ja töökoormusele

10. Kuidas mõjutab teie kohalolek rühma igapäevast toimimist ja õpetajate töökoormust?
11. Mis teie hinnangul muutub rühmas siis, kui te mingil põhjusel puudute?
12. Millistes olukordades toetate vajadusel ka teisi lapsi rühmas ning kuidas see sobitub teie põhiülesannetega?

V. Töötingimused ja professionaalne areng

13. Millist väljaõpet või täiendkoolitust olete saanud ning kui hästi tunnete kaasava hariduse põhimõtteid?
14. Millist lisatuge, juhendamist või koolitust peate oma töö tõhusaks tegemiseks kõige vajalikumaks ning milliseid muudatusi sooviksite tugiisikute töökorralduses näha?

Lisa 3. Intervjuu tugisikuga

Tere. Meie oleme Tartu Ülikooli Narva Kolledži kolmanda kursuse tudengid Laura Jõesaar ja Kati Juhkov. Õpime õppekaval „koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“. Viime läbi teiega intervjuu ning anname teada, et meie vestlus salvestatakse.

1. Kuidas jõudsite tugisiku ametini ning milliste rühmade ja lastega olete seni töötanud?

Tugisiku ametini jõudsin juhuse tahtel. Kuna olin varem (10 aastat tagasi) lasteaias (vana nimega Iisaku lasteaed, nüüd Alutaguse valla lasteaed Iisaku maja) töötanud direktor Liina Pärnpuu all siis ta isiklikult tuli mulle seda ametikohta pakkuma. Teiste kandidaatide seast osutasin valituks . Olen tugisik olnud kuskil 1,5 aastat ühes ja samas rühmas(laps koolieelik) ja ühele kindlale lapsele. Varem ei ole tugisiku rollis olnud . Varasemalt töötasin õpetaja-abina rühmas .

2. Kuidas mõtestate oma rolli tugisikuna ja milliseid ülesandeid peate oma töös kõige olulisemaks?

Minu roll tugisikuna on olla talle toeks ja püüda tema fookust hoida just pigem lauataga istuvates tegevustes. Kõige olulisemaks peangi seda et olla tema jaoks olemas ja püüda tema konflikti olukordi ennetada(säästes sellega rühma teisi lapsi)

3. Kui selgelt on teie hinnangul teie tööülesanded lasteaias määratletud ning kui palju tegutsete iseseisvalt?

Mul ei ole tööülesanded ette antud , saan tegutseda iseseisvalt ja väga palju lapsest lähtuvalt . Teen muidugi väga suurt koodtööd ka õpetajatega, arutades kuidas mingit olukorda lahendada ja tihtipeale leiame koos lahenduse ja tegutsemisviisi.

4. Milliseid meetodeid kasutate toetatava lapse juhendamisel igapäevategevustes ja rühmategevustes?

Laps vajabki tuge ja toetust just sellistes rutiinsetes tegevustes- hommikuringi osalemises, töölehtede tegemises, rühmatöodes teiste lastega (lapsel puudub püsivus istuda ja keskenduda)

5. Milliseid muutusi olete märganud lapse osalemises ja toimetulekus tänu teie toele?

Olles tema kõrval ja juhtides tähelepanu ja isegi temaga koos tehes suudab ta istuda ja oma

tegevuse ära teha . Aga muidugi on ka päevi, kus ei suuda teda motiveerida tegema nt: töölehti. Siis oleme tal lasknud mingit talle sobilikku tegevust teha . Vältides tema püsimatust lõunaaeg toidu järjekorras olles , siis olen temaga kokkulepped teinud, et ta saab minuga kaasa tulla spordisaali(seal siis meil mikrolaineahi, kus mina soendan oma lõunasööki). Niikaua kui minu söök soeneb siis tema saab seal joosta ja hüpata ja oma energiat väga elada.

6. Kuidas kirjeldaksite oma koostööd rühmaõpetajate ja teiste meeskonnaliikmetega?

Mul on väga vedanud oma rühma laste ja rühma õpetajatega. Meil omavahel oli kohe esimesest päevast väga hea ja soe läbisaamine.

7. Kui sageli ja millisel viisil arutate õpetajatega lapse toetamist või rühma töö korraldamist?

Õpetajatega räägime ja arutame igapäev lapse toetamisest .Ja ma isegi ütleks,et pigem sellises vabamas vormis . Hommikul tööle saabudes me juba vahetame infot mis tujus laps saabus ja kas päevas on tulemas midagi sellist , millele me peaks juba natuke varem tähelepanu pöörama.

8. Millist juhendamist olete saanud ning kas tunnete end rühma täisväärtusliku liikmena?

Käsi südamel võin öelda , et tunnen ennast rühma täisväärtusliku liikmena. Meie rühma kollektiiv saab väga hästi läbi ja suhtlemeka töövälistes asjades . Rühmaõpetajad on olnud esimesest päevast alates väga abivalmid ja aitavad ja annavad nõu .

9. Millised on olnud kõige olulisemad väljakutsed koostöös õpetajatega ning kuidas neid tavaliselt lahendate?

Kuna olen tugiisiku ametis olnud 1,5 aastat ainult ja varem pole seda tööd teinud .Olen töötanud ühes ja samas rühmas ja samade õpetajatega kogu see aeg siis selliseid olulisi väljakutseid nagu ei olegi olnud . Meil toimib kõik väga lihtsalt ja pingevabalt . Õpetajad usaldavad ja toetavad mind .

10. Kuidas mõjutab teie kohalolek rühma igapäevast toimimist ja õpetajate töökoormust?

Kuna minu kohalolek on rühmale pluss 1 täiskasvanud inimene, siis see on positiivne ja aitab ka õpetajate töökoormust vähendada. Lapsed võtavad minu kohalolekut loomulikult ja on harjunud minuga rühmas .

11. Mis teie hinnangul muutub rühmas siis, kui te mingil põhjusel puudute?

Kuna laps, kes vajab tuge on aktiivne ja tihtipeale konfliktne siis on sel päeval kui ma puudun õpetajate töökoormus suurem . Õpetajate energia ja tähelepanu läheb suures osas ühele lapsele ja teised lapsed jäävad kahjuks tahaplaanile .

12. Millistes olukordades toetate vajadusel ka teisi lapsi rühmas ning kuidas see sobitub teie põhiülesannetega?

Laps , kellele tuge pakun , on muidu väga tubli ja asjalik poiss. Vabamängus mängib ilusasti , saab teiste lastega läbi . Tema puhul ongi mure koht tema aktiivsus ja tihtipeale ka konfliktne käitumine, kui ta teab tegema midagi mida ta ei taha. Vabamängus võib ka juhtuda vahest , et talle ei sobi teise lapse mõttekäik ja sellega juba tuju rikutud ja pean sekkuma ja kas ta suutma maha rahustada või siis eemaldama rühmast . Selle pikka jutuga tahtsin öelda, et kui tuge vajab laps mängib teiste lastega vabamängu siis samal ajal olen mina olemas kõigi teiste jaoks . Ja teised rühmalapsed tulevad väga heameelega ja kutsuvad lauamänge mängima . Ja ma mina loomulikult heameelega mängin ka kõigi teiste lastega ja annan neile tähelepanu .

13. Millist väljaõpet või täiendkoolitust olete saanud ning kui hästi tunnete kaasava hariduse põhimõtteid?

Mul ei ole tugiisiku väljaõpet. Olen käinud paaril koolitusel aga need koolitused ei ole olnud otseselt suunatud tugiisikule. Olen loomulikult tutvunud ja ka rühmas õpetajatega rääkinud hariduse põhimõtetest . Aga samas saab teema ikkagi natuke võõraks .

14. Millist lisatuge, juhendamist või koolitust peate oma töö tõhusaks tegemiseks kõige vajalikumaks ning milliseid muudatusi sooviksite tugiisikute töökorralduses näha?

Koolitused , mis on suunatud tugiisikutele . Väga meeldis koolitus, kus koolitaja tõi väga palju näiteid oma töös siis käitumishäiretega lastega. Rääkis olukorrast ja siis kuidas lahendas .